

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาเว็บไซต์วาไรตี้ในด้านสังคมประภคิต" มีแนวคิดสำคัญที่ใช้เป็นแนวทางการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อในสังคมยุคใหม่
2. แนวคิดเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตและเว็ลด์ไวด์เว็บ
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อ
4. แนวคิดเกี่ยวกับสังคมประภคิต
5. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อในสังคมยุคใหม่

เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง และในขณะที่เดียวกันก็มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ Rogers นักนิเทศศาสตร์ที่เป็นนักคิดในกลุ่มเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดแบบอ่อน ๆ มีความคิดพื้นฐานว่า "ปัจจัยด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร บวกผสมกับปัจจัยอื่น ๆ จะร่วมกันเป็นสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคม" Rogers ได้ศึกษาคุณลักษณะของสื่อแบบใหม่ ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน (เช่น คอมพิวเตอร์) และได้ชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะสำคัญ ๆ ของสื่อแบบใหม่ที่จะมีผลต่อเนื่องไปถึงการเปลี่ยนแปลงประภคิตของมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้นมีอยู่ 3 ประการคือ (กาญจนา แก้วเทพ, 2541 : 122-124)

1. ลักษณะ Interactivity ของสื่อ แต่เดิมนั้น คุณสมบัติที่จะตอบโต้การสื่อสารระหว่างสองฝายนั้นจะมีอยู่เฉพาะในการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเผชิญหน้าเท่านั้น (Face-to-Face Communication) หากเริ่มมีการใช้สื่อกลางแบบใดเข้ามาเกี่ยวข้อง ลักษณะ "ตอบโต้ อย่างฉับพลันทันที" จะสูญหายไป แต่ในสื่อสมัยใหม่ เช่น การใช้ E-mail Computer-Conference จะสามารถสร้างเงื่อนไขให้เกิดการตอบโต้ได้อย่างฉับพลันทันที อันจะทำให้มิติด้านคุณภาพและเทศะของการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

2. ลักษณะ Individaulize/Demassified แต่เดิมนั้นรูปแบบการสื่อสารแบบสื่อมวลชนจะสร้างกลุ่มผู้รับสารแบบเป็น "มวลชน" (Massified) ขึ้นมา ทุกคนจะดูรายการทุกอย่าง

เหมือน ๆ กันในเวลาเดียวกัน แต่ยิ่งนับวันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารจะทำให้ผู้ใช้สามารถเลือกใช้ตามกาลเทศะที่ตนเองต้องการได้มากขึ้น

3. ลักษณะ Asynchronous Nature of New Communication คุณลักษณะประการหนึ่งของสื่อแบบใหม่ คือ สามารถจะแบ่งแยกกันเป็นส่วน ๆ ได้ (asynchronize) โดยไม่มาเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ลักษณะการให้ข่าวสารจะไม่มาเป็นข่าวที่ต่อเนื่องกันยาว ๆ ที่เดียว แต่จะมาแบบแยกเป็นส่วน ๆ เช่น ข่าวสั้นทุกชั่วโมง โดยที่ผู้รับสารจะต้องมาประกอบเอาเอง ลักษณะ hardware ของคอมพิวเตอร์ก็เช่นเดียวกัน สามารถจะแยกชื่อเป็นส่วน ๆ แล้วค่อย ๆ มาประกอบ มาเพิ่มเติมภายหลังได้ นอกจากนั้นยังหมายความถึง คักยภาพของสื่อที่สามารถจะเก็บรักษาข่าวสารข้อมูลเอาไว้ด้วยและวิธีการเก็บข่าวสารก็ยังสามารถแยกไว้ในที่ต่าง ๆ ได้ด้วย

McQuail (2000) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ "สื่อใหม่" ซึ่งมีความหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาว่า ลักษณะสำคัญ 4 ประการของ "สื่อใหม่" ที่มีช่องทางการสื่อสารที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันตามประเภทของการใช้งาน เนื้อหา และบริบท ได้แก่

1. สื่อเพื่อการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication Media) ได้แก่ โทรศัพท์ (ซึ่งมีลักษณะของความสามารถในการเคลื่อนย้ายมากขึ้น) และอีเมล (ในระยะแรกเป็นการใช้เพื่อการทำงาน แต่ปัจจุบัน เป็นการใช้ในเรื่องส่วนตัวมากขึ้น) โดยทั่วไป เนื้อหามักมีลักษณะเป็นส่วนตัว ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารอาจสำคัญมากกว่าข้อมูลที่ส่งถึงกัน

2. สื่อปฏิสัมพันธ์เพื่อความเพลิดเพลิน (Interactive Play Media) ได้แก่ คอมพิวเตอร์และวิดีโอเกม รวมทั้งอุปกรณ์ Virtual Reality หากเปรียบเทียบกับ "สื่อเก่า" แม้ว่าจะมีการสื่อสารที่ใช้เทคโนโลยีคล้ายกันและอาจถือว่าเป็น "ทางเลือกในการใช้งาน" ของการใช้สื่อบางอย่าง ข้อแตกต่างที่สำคัญก็คือความสามารถในการโต้ตอบ (Interactivity) และ "กระบวนการ" ในการใช้ประโยชน์

3. สื่อเพื่อการค้นหาข้อมูล (Information Search Media) เป็นประเภทที่มีสื่อหลายชนิด แต่อินเทอร์เน็ตและเว็ลด์ไวด์เว็บเป็นตัวอย่างที่เด่นที่สุด โดยจัดเป็นเสมือนห้องสมุดและแหล่งข้อมูลที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของขนาด ความเป็นปัจจุบันและการเข้าถึง อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายของเนื้อหา และแรงจูงใจในการใช้แสดงให้เห็นลักษณะที่เป็นประโยชน์ที่นอกเหนือไปจากผลของพัฒนาการทางเทคโนโลยี

4. สื่อเพื่อการมีส่วนร่วม (Collective Participatory Media) สื่อในกลุ่มนี้ประกอบด้วยการใช้อินเทอร์เน็ตในการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิด ประสบการณ์และสร้างความสัมพันธ์จากการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ นอกจากอินเทอร์เน็ตแล้ว การประชุมผ่านทางวิดีโอและโทรศัพท์ก็เกี่ยวข้องกับสื่อประเภทนี้ด้วยเช่นกัน แม้ว่าจะเป็นสื่อที่จำกัดอยู่ในขอบเขตของการใช้เพื่อจุดประสงค์เรื่องงาน

จากลักษณะของสื่อใหม่ที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตนับเป็นสื่อใหม่ที่เป็นตัวแทนของคุณลักษณะเด่น ๆ ของสื่อในสังคมยุคใหม่ที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด

2. แนวคิดเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตและเวิลด์ไวด์เว็บ

อินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างซับซ้อน ลักษณะของการเชื่อมโยงที่ทำได้ทั่วโลกทำให้คนในทุกหนทุกแห่งทั่วโลกสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ อินเทอร์เน็ตเป็นระบบการสื่อสารแบบสองทางที่ทุกคนเป็นทั้งผู้รับและผู้ส่งสาร

เวิลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web) หรือที่มักเขียนย่อกันว่า WWW หรือ Web เป็นระบบการใช้งานอินเทอร์เน็ตที่ได้รับความนิยมสูงสุด เป็นระบบเครือข่ายสากลที่เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ในรูปแบบของระบบเอกสาร Hypertext และ Multimedia

เวิลด์ไวด์เว็บประกอบด้วยที่อยู่ (Location หรือ Site หรือ Address) ซึ่งเจ้าของแหล่งข้อมูล (Provider) เก็บไว้ใน Server เพื่อให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเข้ามาชม บนเวิลด์ไวด์เว็บ ผู้ใช้สามารถเข้าไปที่ "ที่อยู่" ของ "เจ้าของแหล่งข้อมูล" ได้โดยตรง โดยใส่ที่อยู่ของสถานที่ (Web Site) ที่ต้องการเข้าไปชมแล้วคลิกเมาส์ เพื่อเข้าไปใช้ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการ ซึ่งใน เว็บไซต์ต่าง ๆ จะมีการนำเสนอข้อมูลแบบ Non-linear คือ การนำเสนอข้อมูลที่หลากหลายรูปแบบ และสามารถเลือกอ่าน ชม ดูข้อมูลใด ๆ ก่อนก็ได้

ข้อความหลายมิติหรือข้อมูลมัลติมีเดีย Hypertext สามารถเชื่อมโยงไปยังส่วนอื่น ๆ ของเอกสารเดียวกัน หรือเอกสารอื่นบน server เดียวกันหรือเอกสารอื่นบน server ตัวอื่นได้ การเชื่อมโยงนี้จึงสามารถทำได้ทั่วโลก ขีดความสามารถที่เพิ่มขึ้นไม่ว่าจะเป็นรูปภาพกราฟฟิก ขนาดตัวอักษร เสียงประกอบภาพและเอกสาร ตลอดจนการเชื่อมโยงไปยัง server ต่าง ๆ โดยเรียกใช้โปรแกรมได้

อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่มีศักยภาพเกินขอบเขตที่ในการสื่อสารแบบดั้งเดิมที่มีรูปแบบ ได้แก่ การสื่อสารแบบ One-to-Many, One-to-One และ Many-to-One จากลักษณะของอินเทอร์เน็ตเอง ทำให้การสื่อสารทั้งสามรูปแบบเกิดขึ้นได้ และยังมีรูปแบบที่เกิดขึ้นคือ Many-to-Many บนอินเทอร์เน็ต ทุกคนเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร บุคคลสามารถรับและส่งข่าวสารส่วนบุคคลหรือข่าวสารเกี่ยวกับมวลชนได้ และข้อมูลข่าวสารก็อาจมาจากคนจำนวนมาก และมีผู้รับสารจำนวนมากเช่นกัน

Kaye and Medoff (1999) ได้สรุปความแตกต่างระหว่างอินเทอร์เน็ตและเว็ลด์ไวด์เว็บกับสื่อดั้งเดิมนั้นในประเด็นต่าง ๆ ไว้ดังนี้

ผู้รับสาร (Audience)

สื่อแต่ละประเภทจะแตกต่างกันไปตามความสามารถในการเข้าถึงผู้รับสารจำนวนต่าง ๆ กันในเวลาเดียวกัน อินเทอร์เน็ตสามารถเข้าถึงคนจำนวนมากทั่วโลกพร้อม ๆ กัน เช่น คนหลายพันคนที่สามารถเข้าชมเว็บไซต์เดียวกันพร้อม ๆ กัน หรือการใช้งานในรูปแบบอื่นของอินเทอร์เน็ต เช่น อีเมล ก็เป็นการสื่อสารกับผู้รับสารคนเดียวหรือหลายคนก็ได้

เวลา (Time)

สื่อจะแตกต่างกันตรงที่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกส่งไปทันที (Synchronous) หรือส่งไป ในอีกเวลาหนึ่งหรือเป็นการส่งโดยแยกเป็นส่วน ๆ (Asynchronous) สื่ออาทิ หนังสือพิมพ์ หนังสือ นิตยสารซึ่งจะต้องมีการตีพิมพ์ก่อนจะมีความสำคัญเกิดขึ้น มีช่วงเวลาระหว่างที่สารถูกส่งออกไป กับเวลาที่ผู้รับสารได้รับสาร จึงจัดเป็นสื่อที่มีลักษณะ Asynchronous เช่นเดียวกับวีดีโอเทป ซีดี หรือภาพยนตร์ ส่วนสื่อวิทยุ โทรทัศน์และโทรศัพท์นั้นเป็นสื่อที่ทำให้ผู้รับสารเกือบจะได้รับสารทันทีที่สารนั้นถูกส่งมาจากผู้ส่งสาร

อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่มีลักษณะทั้ง Synchronous และ Asynchronous เว็บไซต์ อีเมล กลุ่มข่าว (News Group) เป็นรูปแบบของลักษณะ Asynchronous สารจะถูกเก็บไว้จนกว่าจะมีผู้รับสารเข้าถึงสารนั้น แต่ในทางกลับกัน ห้องสนทนาหรือการประชุม (Virtual Conference) บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ผู้ใช้สามารถพิมพ์ข้อความเพื่อส่งสารได้ทันทีและสารถูกส่งตรงไปยังผู้ใช้คนอื่น ๆ ทันทีนั้นแสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นและเป็นลักษณะของ Synchronous ของอินเทอร์เน็ต

รูปแบบข้อมูลที่ปรากฏและการเผยแพร่ (Display and Distribution)

รูปแบบข้อมูลที่ปรากฏ (Display) หมายถึง วิธีการทางเทคโนโลยี (ภาพเคลื่อนไหว เสียง หรือข้อความ) ที่ใช้แสดงข้อมูลแก่ผู้รับสาร

การเผยแพร่ (Distribution) หมายถึง วิธีที่ใช้ส่งข้อมูลไปยังผู้รับสาร เช่น โทรทัศน์ เสนอภาพและเสียงไปทางอากาศผ่านเสาอากาศ สายเคเบิลหรือดาวเทียม หนังสือพิมพ์และนิตยสารเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ตัวอักษรหรือข้อความที่เผยแพร่โดยการจัดส่งจากแหล่งผลิตไปยังผู้รับสาร

เว็บไซต์ส่งข้อมูลในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งตัวอักษร ภาพ เสียงและภาพเคลื่อนไหว จากคอมพิวเตอร์เครื่องหนึ่งไปยังคอมพิวเตอร์อีกเครื่องหนึ่งผ่านทางเครือข่ายสายโทรศัพท์หรือสายเคเบิลที่ซับซ้อน ดังนั้น เว็บไซต์จึงเผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้วิธีการทางเทคโนโลยีและวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์

ระยะทาง (Distance)

สื่อบางชนิดเหมาะกับการส่งสารระยะไกล เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งข่าวสารผ่านคลื่นวิทยุและสายโทรศัพท์ สายเคเบิล ดาวเทียมและเคเบิลใยแก้ว ทำให้มีข้อได้เปรียบในเรื่องเวลาและค่าใช้จ่ายเมื่อต้องส่งข่าวสารไปในระยะทางไกล ๆ

อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อในอุดมคติของการสื่อสารในระยะทางไกล บุคคลไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตามในโลกสามารถเข้าถึงข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว

เนื้อหาของอินเทอร์เน็ต/เวปไซด์/เวป

Levinson (1999) ได้ศึกษาแนวคิดของ McLuhan เกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อ "สื่อประเภทหนึ่งๆ ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมาก เพราะสื่อ นั้นจะกลายเป็น "เนื้อหา" ของสื่ออีกประเภทหนึ่ง เนื้อหาของภาพยนตร์ก็คือนวนิยาย" (McLuhan (1964 : 32) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เนื้อหาของสื่อประเภทใดก็ตามที่เรารับรู้และสนใจอยู่นั้นไม่ใช่อะไรอย่างอื่นนอกจากสื่อก่อนหน้านี้ที่ถูกปรับปรุงให้เป็นเนื้อหาที่เราเปิดรับอยู่ตรงหน้า ไม่เพียงแต่เนื้อหาเป็นสิ่งที่สำคัญที่ไม่ควรมองข้าม แต่ยังมีวิธีการที่ดีที่สุดในการศึกษาสื่อและผลกระทบของสื่อ

ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ต้องใช้ภาษาเขียนจนกว่าคำสั่งเป็นภาษาพูดนำมาใช้กับคอมพิวเตอร์แทนภาษาเขียนได้ ดังนั้น ส่วนหนึ่งของ "สาร" ของสื่ออินเทอร์เน็ตก็คือ สื่อทุกชนิด หรืออย่างน้อยก็คือ สื่อเกือบทั้งหมดที่เกิดขึ้นก่อนอินเทอร์เน็ต โดยที่เป็นสื่อที่อยู่ในรูปแบบของการเขียนเป็นหลัก

แนวความคิดของ McLuhan ที่ว่าผู้ใช้สื่อก็คือเนื้อหาสื่อ นั้น (The User As Content) มีองค์ประกอบ 3 ประการตามลำดับดังนี้

1. มนุษย์เป็นผู้กำหนดเนื้อหาของสื่อทุกประเภท โดยอาศัยการตีความและสิ่งที่รับรู้มาแล้วก่อนหน้านี้ ซึ่งคล้ายกับทัศนะของ Kant ว่าความรู้ของมนุษย์มักเป็นผลมาจากการรับรู้และเข้าใจโลกภายนอกของมนุษย์เอง

2. การรับรู้ของมนุษย์ "ผ่าน" สื่ออิเล็กทรอนิกส์ทางเดียว (One-way Electronic Media) เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และการรับรู้ของมนุษย์ก็จะกลายเป็นเนื้อหาของสื่อเหล่านั้น และ

3. ความรู้ของมนุษย์เป็นเนื้อหาในสื่อปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้า เช่น โทรศัพท์ และกลายเป็นเนื้อหาส่วนใหญ่ของอินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ให้ภาพและเสียงลักษณะดั้งเดิมของสื่อโทรทัศน์ และภาษาเขียนตามลักษณะดั้งเดิมของสื่อสิ่งพิมพ์ จึงอาจถือได้ว่าเป็นสื่อที่รวมเอาสื่อทุกประเภทที่เกิดขึ้นในการกำหนดเนื้อหาของมนุษย์ หรือเป็นการรวมเอาองค์ประกอบทั้ง 3 ประการดังกล่าวเข้าไว้ด้วยกันนั่นเอง

การใช้อินเทอร์เน็ต มนุษย์มีทางเลือกในการใช้สื่อ ไม่ว่าจะเป็นการเขียน ค้นหา ดู พูดคุย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ McLuhan เกี่ยวกับเนื้อหา คือ มนุษย์ที่ใช้อินเทอร์เน็ตนั้นสามารถเลือกได้ว่าจะใช้สื่อก่อนหน้านี้ประเภทใดซึ่ง ณ ขณะนี้ใช้เป็นเนื้อหาของอินเทอร์เน็ต

จากแนวคิดของ McLuhan ที่ว่า สื่อใหม่แต่ละประเภทจะใช้สื่อที่มีมาก่อนหน้าเป็นเนื้อหา ดังนั้น เมื่อคำพูด นำไปสู่ตัวอักษร และการพิมพ์ทำให้ตัวอักษรกลายเป็นหนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรเลขส่งข้อความที่เขียนผ่านการถอดรหัสอิเล็กทรอนิกส์ ภาพยนตร์กลายเป็นเนื้อหาโทรทัศน์ และทั้งหมดก็ได้กลายเป็นเนื้อหาของอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อของสื่อ (the Medium of Media)

ตราบดที่อินเทอร์เน็ตถูกจัดเป็นการรวมเอาสื่อมวลชนหลาย ๆ ประเภทเข้าไว้ด้วยกัน วิธีการสื่อสารและลักษณะของสื่อแต่ละประเภทถูกนำมารวมกันไว้ในเว็บ ส่งผลให้เว็บกลายเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผนวกเอาสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันนั่นเอง การผนวกรวม (Convergence) หมายถึง "การรวบรวมการสื่อสารผ่านสื่อในทุกรูปแบบเข้าไว้ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัลที่ใช้ผ่านคอมพิวเตอร์" (Pavlik, 1996 : 132)

เว็บช่วยให้การรวมเอาการสื่อสารมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคลเข้าด้วยกันเป็นไปอย่างง่ายดาย อินเทอร์เน็ตอาจเป็นแบบ One-to-One medium (อีเมล) One-to-Many (Discussion Group and Listserv) Many-to-One (โดยผ่านการเลือกข่าวสาร) และ Many-to-Many (เว็บไซต์ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นมวลชน)

ในด้านเนื้อหา เนื้อหาของสื่อดั้งเดิมอย่างวิทยุ โทรทัศน์และสิ่งพิมพ์นั้นมีปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดหลายประการ เนื้อหาของวิทยุและโทรทัศน์จะจำกัดอยู่ที่เวลาในการออกอากาศ สื่อสิ่งพิมพ์ก็จำกัดด้วยจำนวนหน้า แต่ข้อจำกัดเหล่านี้หมดไปเมื่ออยู่บนเว็บ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องสถานที่และเวลา (space and time) ข่าวและความบันเทิงบนโลกไซเบอร์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงไม่กี่วินาทีหรือบางคอลัมน์นี้ว แต่มีการไหลของข่าวสารข้อมูลอย่างอิสระ (free-flowing) ที่มีความยาวตามที่กำหนดโดยผู้เขียนหรือผู้ออกแบบเว็บ อย่างไรก็ตาม เว็บจะถูกจำกัดโดย bandwidth เป็นจำนวนข้อมูลที่สามารถส่งไปทั้งหมดได้ทีเดียวโดยผ่านช่องทางการสื่อสาร เช่น สายโทรศัพท์ bandwidth เป็นตัวกำหนดจำนวนข้อมูลที่สามารถส่งผ่านทางอินเทอร์เน็ต แต่ก็จะมีผลต่อความเร็วในการไหลของข้อมูลมากกว่าจะมีผลต่อจำนวนข้อมูลที่สามารถส่งไปได้ ข้อจำกัดของ bandwidth แต่ข้อจำกัดของ bandwidth ค่อย ๆ ลดน้อยลง โดยเฉพาะเมื่อมีการพัฒนาระบบไฟเบอร์ออปติก เว็บเป็นสื่อที่โดดเด่นจากสื่ออื่น ๆ เนื่องจากเป็นสื่อประเภทเดียวที่มีความสามารถในการนำเสนอเนื้อหาที่อยู่ในรูปแบบผสมทั้งข้อความ รูปภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว

ความสำคัญของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

คุณลักษณะเฉพาะตัวของสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตจัดเป็นคุณสมบัติเชิงอัตถประโยชน์ของ "อินเทอร์เน็ต" อาทิ

- - คุณสมบัติในการเป็น "เครื่องมือหรือเทคโนโลยี" สำหรับการสื่อสาร เช่น ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Mail: E-mail) การโทรศัพท์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet Phone)

- คุณสมบัติของความเป็น "สื่อ" (Media) เพื่อการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและสารบันเทิง เช่น การรายงานข่าวจากสำนักข่าว การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการขององค์กรต่าง ๆ
- คุณสมบัติเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การศึกษา เทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม สารบันเทิง
- ความสามารถที่สำคัญยิ่งคือ การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เช่น การสั่งซื้อสินค้าหรือการสำรวจความคิดเห็นผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

คุณลักษณะเด่นหรือความสามารถของอินเทอร์เน็ตในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารนั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ Rafaeli's (1988 อ้างถึงในอดีตศักดิ์ อนันันัน, 2540 : 27) ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสาร (Interactive Media Theory) ไว้ว่า "ปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารนั้นเป็นการแสดงออกของส่วนขยายของกระบวนการแลกเปลี่ยนในการสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารย้อนกลับในครั้งต่อ ๆ ไป จะเกี่ยวพันกับความเข้มข้นในการสื่อสารซึ่งเกิดขึ้นก่อนหน้านี้ ย้อนลงไปจนถึงการสื่อสารในครั้งแรก" ลักษณะของกระบวนการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์นี้มาจากการสื่อสารระหว่างบุคคลและมักเป็นการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Communication) โดยไม่ผ่านตัวกลาง แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารได้ถูกพัฒนาขึ้นจนทำให้รูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารระหว่างบุคคลต้องเปลี่ยนไป โดยที่ผู้สื่อสารสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ได้ เช่น โทรศัพท์และระบบคอมพิวเตอร์เครือข่าย จนทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ให้เป็นสื่อที่สามารถสร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ได้

บริการในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

บริการในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท สามารถเลือกใช้ได้ตามความต้องการดังต่อไปนี้

1. จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เป็นบริการที่ผู้ใช้บริการสามารถส่งจดหมายถึงบุคคล องค์กร สถาบัน ฯลฯ โดยผู้รับจะได้รับผ่านจอคอมพิวเตอร์ หรือพิมพ์เป็นเอกสารได้ทันที หากผู้รับไม่อยู่ที่จอคอมพิวเตอร์ จดหมายนี้จะถูกส่งไว้ในตู้คือ ในหน่วยความจำที่เสมือนเป็นผู้รับจดหมายในคอมพิวเตอร์ซึ่งผู้รับจะรับเวลาใดก็ได้ และจะโต้ตอบเวลาใดก็ได้เช่นกัน

2. การขอเข้าใช้เครื่องระยะไกล (Telnet) คือ การที่ผู้ใช้สามารถติดต่อกับเครื่องคอมพิวเตอร์ที่อยู่ห่างไกลได้ โดยเรียกคำสั่งที่ใช้ในการติดต่อกับเครื่องระยะไกลผ่านทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์

3. การถ่ายโอนแฟ้มข้อมูล (File Transfer Protocol : FTP) เป็นบริการถ่ายโอนแฟ้มข้อมูลหรือโปรแกรมที่ผู้ใช้ต้องการจากเครื่องอื่นมาเก็บไว้ยังเครื่องของตน สามารถถ่ายโอนแฟ้มได้ทั้งที่เป็นข้อมูลทั่วไป ข่าวประจำวัน บทความ รวมทั้งโปรแกรมที่บางท่านพัฒนาขึ้นและต้องการบริการให้สาธารณะประโยชน์ได้ใช้โดยไม่คิดมูลค่า

4. กลุ่มข่าวที่สนใจ เป็นบริการที่เสมือนเป็นกระดานประกาศขายสินค้า หรือแสดงความต้องการเพื่อให้ผู้สนใจตรงกัน หรือคล้าย ๆ กันได้ส่งข่าวติดต่อกัน ข่าวที่นำเสนอไว้ อาจเกี่ยวข้องกับสังคม กีฬา ศาสนา วัฒนธรรม เทคโนโลยี ปรัชญา การปรุงอาหาร การเลี้ยงสัตว์ การแลกเปลี่ยนแนวคิด ดนตรี ปัญหาต่าง ๆ ฯลฯ ทำข่าวที่จะมีอยู่ที่ติดต่อกันหรือติดต่อกัน

5. การสนทนาแบบออนไลน์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ผู้ใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สามารถใช้ในการสื่อสาร ติดต่อกัน และเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันได้ การสนทนาแบบออนไลน์นั้น ผู้สนทนาสามารถคุยโต้ตอบกันผ่านหน้าจอ เสมือนกับการคุยโทรศัพท์กันอยู่เพียงแต่ใช้การพิมพ์แทนการใช้เสียง นั่นก็คือ ผู้ส่งและผู้รับโต้ตอบกันทางตัวอักษรบนจอคอมพิวเตอร์ ซึ่งในขณะนี้ มีซอฟต์แวร์ที่พัฒนาขึ้นให้สามารถพูดโต้ตอบกัน ผ่านระบบคอมพิวเตอร์ได้ดังเช่นพูดกันทางโทรศัพท์ เช่น ICQ หรือ IRC และผ่านห้องสนทนา (Chat Room) บนเว็บเพจ เป็นต้น

6. การสืบค้นข้อมูลโดยดูที่ชื่อของไฟล์ (Archie) ผู้ใช้สามารถค้นหารายชื่อโปรแกรมที่ต้องการว่าเก็บอยู่ที่ใด เพื่อที่จะสามารถถ่ายโอนแฟ้มข้อมูลได้

7. การสืบค้นข้อมูลตามหมวดหมู่ที่จัดไว้แล้ว (Gopher) ผู้ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยระบบเมนู จึงอำนวยความสะดวก เนื่องจากไม่ต้องพิมพ์คำสั่ง และไม่ต้องจดจำชื่อคอมพิวเตอร์ที่ต้องการติดต่อเพราะสามารถเลือกได้จากเมนู

8. การสืบค้นข้อมูลชนิดไฮเปอร์เท็กซ์ (World Wide Web: WWW) ผู้ใช้สามารถที่จะเข้าไปค้นหาข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว หรือเสียงที่นำเสนอให้ผู้ต้องการเรียกดู เรียกใช้ หรือสำเนาข้อมูล รูปภาพ และเสียง

9. บริการเวบส์ (Wide Area Information Service: WAIS) เป็นเครื่องมือที่ช่วยค้นหาข้อมูลในรูปของแฟ้มเอกสาร โดยจะรวมฐานข้อมูลเข้าไว้ด้วยกัน และเมื่อค้นหาข้อมูลที่สนใจ โดยการพิมพ์ข้อความลงไป โปรแกรมจะแสดงรายการที่ค้นพบออกมาในรูปแบบดัชนีซึ่งสามารถเลือกดูข้อความโดยละเอียดทั้งหมด

10. บริการข่าวสารบนเครือข่ายในลักษณะของการส่ง นิวส์ คือ กลุ่มข่าวซึ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ เรียกว่ากลุ่มข่าว ซึ่งผู้ใช้สามารถที่จะเข้าไปอ่านในเรื่องที่ตนเองสนใจได้ และสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นได้ในลักษณะที่คล้ายกับจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โดยเวลาส่งข่าว ทุกคนที่อ่านในกลุ่มนั้นจะเห็นข่าวที่ส่งไป

11. จดหมายข่าวหรือจดหมายเวียน เป็นระบบการบริการกระจายข่าวให้สมาชิก เมื่อมีสมาชิกรายใดรายหนึ่งส่งข่าวมาที่ศูนย์กลาง บริการนี้ได้แก่ Listserv เมื่อสมาชิกต้องการส่งข่าวไปยังสมาชิกอื่นก็ผ่านข้อความด้วยไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ให้ศูนย์บริการทำหน้าที่กระจายข่าว ข่าวหรือจดหมายที่ส่งออกไปอาจเป็นการสนทนาทั่วไป การซักถาม การขอความช่วยเหลือ หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นต้น

จากคุณสมบัติที่แตกต่างจากสื่อประเภทอื่น และบริการที่หลากหลายของอินเทอร์เน็ตดังกล่าวข้างต้น ทำให้อินเทอร์เน็ตถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

ด้านการศึกษา

ผู้ใช้สามารถเชื่อมต่อเข้าอินเทอร์เน็ตเพื่อค้นคว้าหาข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางวิชาการจากที่ต่าง ๆ ซึ่งอินเทอร์เน็ตจะทำหน้าที่เหมือนห้องสมุดขนาดยักษ์ ส่งข้อมูลที่ผู้ใช้ต้องการมาให้ถึงบนหน้าจอคอมพิวเตอร์ในเวลาไม่กี่วินาที จากแหล่งข้อมูลทั่วโลก ทั้งข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม ศิลปกรรม สังคมศาสตร์ กฎหมาย และอื่น ๆ

ด้านธุรกิจและการค้า

อินเทอร์เน็ตใช้ประชาสัมพันธ์และโฆษณาข้อมูลของบริษัทต่าง ๆ ผ่านทางเว็บไซต์ ข้อมูลมีทั้งด้านแนะนำตัวบริษัท สินค้า และบริการต่าง ๆ รวมถึงการซื้อขายสินค้าผ่านคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่า Tele-shopping โดยเลือกดูสินค้าพร้อมทั้งคุณสมบัติต่าง ๆ ผ่านจอคอมพิวเตอร์ แล้วสั่งซื้อและจ่ายเงิน ซึ่งนับว่าสะดวกและรวดเร็วมาก บริษัทต่าง ๆ จึงมีการประชาสัมพันธ์ลงโฆษณาขายสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตกันมากขึ้นเรื่อย ๆ

ด้านสื่อมวลชนและบันเทิง

หนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ วารสาร สถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุจะจัดทำเว็บไซต์ให้ผู้
ใช้เปิดเข้าไปดูรายการต่าง ๆ ข่าวสารทั่วไปขององค์กร รวมถึงแม้แต่การถ่ายทอดรายการสด ราย
การข่าวประจำวัน ผู้ใช้สามารถเลือกอ่านวารสารต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ตหรือที่เรียกว่า Magazine
Online รวมถึงหนังสือพิมพ์และวารสารอื่น ๆ ทั่วโลก ขณะนี้มีบริการรับสมัครสมาชิกวารสารผ่าน
อินเทอร์เน็ตแล้ว และให้สมาชิกเรียกดูวารสารได้ด้วย ผู้ผลิตวิดีโอและภาพยนตร์ก็มีการลงโฆษณา
และตัวอย่างหนังสือใหม่ ๆ บนอินเทอร์เน็ตให้ผู้สนใจก๊อปปี้ไฟล์ที่เป็นตัวอย่างหนังสือซึ่งเป็นภาพ
เคลื่อนไหวและเสียงไปดูได้ด้วย

นอกจากนี้ Hoffman & Novak (1995) ยังพบว่าอินเทอร์เน็ตมีคุณลักษณะของ
การสื่อสารแบบการแสวงหาข้อมูลตามความสนใจของผู้ใช้ (Information Pull) ซึ่งต่างจากการสื่อ
สารมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่เป็นการสื่อสารแบบผลักดันข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน (Information
Push) ซึ่งทำให้การได้รับข้อมูลข่าวสารของสื่อทั้งสองประเภทมีความแตกต่างกัน เนื่องจากอิน
เทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ถูกควบคุมโดยผู้ใช้นั้นมากกว่าจะเป็นสื่อที่ถูกควบคุมโดยผู้ส่งสาร ในบางครั้ง ผู้รับ
สารจากสื่อมวลชนไม่ได้ถูกจำกัดอย่างอินเทอร์เน็ต การควบคุมกระบวนการสื่อสารที่เปลี่ยนจากผู้
ส่งสารไปเป็นผู้รับสารนั้นมีแนวโน้มที่สื่อจะแยกย่อยมากขึ้น (Fragmentation) มีความหลากหลาย
(Diversity) และมีลักษณะแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น (Heterogenization)

ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้สามารถควบคุม
ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการเปิดรับหรือเลือกปฏิเสธข้อมูลข่าวสารที่เห็นว่าไม่น่าสนใจได้อย่าง
สะดวก นอกจากนั้น บรรยากาศการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง รวมถึงกระบวนการ
การเรียก และค้นหาข้อมูลข่าวสารที่ต้องการเปิดรับได้มากกว่าสื่ออื่น ๆ ในปัจจุบัน ผู้รับสารจะ
แสวงหาข้อมูลข่าวสารตามความพอใจของตน (Information on Demand) เมื่อผู้รับสารมีความสนใจ
ต่อข้อมูลข่าวสารก็จะมีปฏิสัมพันธ์เพื่อติดต่อกับผู้ส่งสารเพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติม หรือแสดงความ
คิดเห็นโดยการใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

ความสามารถในการจัดข้อจำกัดทางการสื่อสาร อันได้แก่ สถานที่และเวลา
(Space and Time) ของอินเทอร์เน็ตทำให้อินเทอร์เน็ตกลายเป็นสื่อที่มีอัตราการขยายตัวอย่าง
รวดเร็วที่สุด แม้โทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อที่จัดว่าได้รับความนิยมแพร่หลายอย่างมากก็ไม่สามารถเทียบ
กับความแพร่หลายของอินเทอร์เน็ตในยุคข้อมูลข่าวสารดังเช่นปัจจุบันได้ หากพิจารณาความแพร่
หลายอย่างรวดเร็วของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในแง่การใช้งานของผู้ใช้แล้ว จะพบว่า

เว็ลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web: WWW) เป็นระบบเครือข่ายของอินเทอร์เน็ตที่ได้รับความนิยมแพร่หลายสูงสุด ส่งผลให้มีเว็บไซต์เกิดขึ้นจำนวนมากตามปริมาณผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

การจำแนกประเภทเว็บไซต์

Hoffman & Novak (1995) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเว็บไซต์ในเชิงพาณิชย์ และได้จำแนกประเภทของเว็บไซต์ในเชิงพาณิชย์ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

Destination Sites เป็นเว็บไซต์ของหน่วยงาน องค์กร หรือกิจการนั้น ๆ
Destination Site แบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ร้านค้าออนไลน์ (Online Storefront) เป็นเว็บไซต์ที่นำเสนอสินค้าและบริการประเภทต่างๆ ของหน่วยงานหรือบริษัทธุรกิจผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต ผู้เยี่ยมชมเว็บไซต์สามารถสั่งซื้อสินค้าได้โดยตรง

2. เว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์องค์กรหรือหน่วยงาน (Internet Presence Site) มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลตลอดจนสินค้าหรือบริการขององค์กรหรือหน่วยงานให้แก่ลูกค้าและบุคคลที่สนใจ

3. การแบ่งตามเกณฑ์เนื้อหา (Content) สามารถแบ่งย่อยเว็บไซต์ออกเป็นอีก 3 ประเภท ได้แก่

3.1 Fee-based content ผู้ใช้บริการจะต้องเสียค่าบริการในการเข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์ อาจเป็นในลักษณะการบอกรับเป็นสมาชิก เว็บไซต์ประเภทนี้ที่พบได้แก่ หนังสือพิมพ์และนิตยสารออนไลน์

3.2 Sponsored content เป็นเว็บไซต์ที่เปิดให้เข้าเยี่ยมชมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เว็บไซต์ประเภทนี้จะมีแหล่งรายได้จากการขายโฆษณาป้ายโฆษณา

3.3 Searchable database เป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลจากหน่วยงาน องค์กร และกิจการต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการค้นหา เว็บไซต์ประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย แต่จะมีแหล่งรายได้จากหน่วยงานหรือองค์กรที่ต้องการให้ข้อมูลของตนอยู่บรรจุในฐานข้อมูล ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงเว็บไซต์ของตนได้

Web Traffic Control Sites เป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเว็บไซต์อื่น ๆ แบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. แหล่งช้อปปิ้ง (Mall) เป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมร้านค้าออนไลน์จำนวนมากเข้าด้วยกัน จึงประกอบด้วยสินค้าและบริการหลากหลายประเภทให้ผู้เข้าเยี่ยมชมได้เลือกซื้อ
2. Incentive Site เป็นรูปแบบของเว็บไซต์เพื่อการโฆษณาประเภทหนึ่ง ในบางครั้ง อาจมีเนื้อหาในลักษณะการประชาสัมพันธ์กิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ หรืออาจเป็นการนำเสนอบริการต่าง ๆ ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบของแต่ละเว็บไซต์ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้มาก
3. เว็บไซต์เพื่อการค้นหา (Search Agent) ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเว็บไซต์ต่าง ๆ ในระบบเวิลด์ไวด์เว็บ การให้บริการมีทั้งแบบเสียค่าใช้จ่ายและไม่เสียค่าใช้จ่าย

อย่างไรก็ตาม การจำแนกประเภทเว็บไซต์ดังกล่าวข้างต้นเป็นเพียงกรอบแนวคิดในการแบ่งกลุ่มเว็บไซต์โดยคร่าว ๆ เท่านั้น เนื่องจากในปัจจุบัน การจำแนกประเภทเว็บไซต์นั้นมิได้มีกฎเกณฑ์ตายตัว เนื่องจากการพัฒนาเว็บไซต์ส่วนใหญ่นั้นคำนึงถึงความต้องการและพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้เป็นสำคัญ และเว็บไซต์เป็นสื่อที่มักมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและสภาพสังคมในยุคสารสนเทศที่ความต้องการข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงไปอยู่เกือบตลอดเวลา

การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในเชิงพาณิชย์เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาวีบบไซต์ในรูปแบบอื่น ๆ นอกเหนือไปจากการจำแนกประเภทดังกล่าวข้างต้น ในทางการตลาด ได้เกิดเว็บไซต์ประเภทหนึ่งที่มีความนิยมอย่างมาก ได้แก่ เว็บท่า (Portal Site) ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่พัฒนามาจากการเป็นเว็บไซต์เพื่อการค้นหา (Search Agent)

Lake (1998) ได้อธิบายถึงลักษณะของเว็บท่า (Portal Site) ไว้ว่า เป็นเว็บไซต์ที่จะต้องมียอดผู้ใช้หลักอย่างน้อย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) บริการค้นหาข้อมูล 2) เป็นแหล่งข่าวสาร 3) บริการเครื่องมืออ้างอิง (Reference Tools) 4) เป็นแหล่งการซื้อขายสินค้าออนไลน์ และ 5) ให้บริการติดต่อสื่อสารบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปแบบต่าง ๆ (เช่น อีเมล ห้องสนทนา)

ปัจจุบัน เว็บท่าได้พัฒนาเนื้อหาของเว็บไซต์ขึ้นเอง โดยพยายามนำเสนอบริการควบคู่ไปกับเนื้อหาในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาไปเป็น Megasite หรือ All-In-One Web Supersite เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้ได้มากขึ้น นอกจากนี้จะให้บริการค้นหาข้อมูลซึ่งเป็นบริการ

หลักแล้ว เว็บทำยังประกอบด้วยเนื้อหาหลากหลายประเภทของเว็บไซต์เอง ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข่าวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ข้อมูลทางธุรกิจ ตลาดหุ้น กีฬา สภาพอากาศ ข่าวสารในแวดวงบันเทิง ฯลฯ และเนื้อหาที่จัดทำขึ้นโดยผู้จัดทำเว็บไซต์นั้น ๆ ตัวอย่างเว็บทำที่มีชื่อเสียงและมีผู้ใช้จำนวนมากได้แก่ www.yahoo.com, www.excite.com, www.infoseek.com เป็นต้น

ในประเทศไทย หากพิจารณาตามการจำแนกประเภทข้างต้น จะพบว่าเว็บไซต์ประเภทดังกล่าวครบทั้งหมด อย่างไรก็ตาม การใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยยังจัดอยู่ในระยะกำลังขยายตัว จึงยังถือว่าเป็นสิ่งใหม่ในสังคมไทยอยู่ การตอบสนองความต้องการของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยจึงมักมุ่งเน้นให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้เน็ตของคนไทยที่ส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อหาแหล่งรวมข้อมูล หาของฟรี และหาเพื่อนหรือสังคมเสมือน และความสะดวกในการใช้เป็นหลัก ด้วยเหตุนี้ จึงมีเว็บไซต์จำนวนมากที่รวบรวมเอาคุณลักษณะของเว็บไซต์ประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเข้าไว้ด้วยกัน โดยมุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาหลากหลายในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเป็นแหล่งรวบรวมบริการทางอินเทอร์เน็ต อาทิ อีเมล ห้องสนทนา กระดานข่าว บริการสืบค้นข้อมูล ตลอดจนนำเสนอสินค้าและบริการต่าง ๆ ให้ผู้เข้าเยี่ยมชมได้เลือกซื้อ เว็บไซต์เหล่านี้ส่วนใหญ่มักมีแหล่งรายได้จากการขายโฆษณา การให้บริการจึงไม่คิดค่าใช้จ่ายจากผู้เข้าเยี่ยมชม จึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และหากพิจารณาจากความหลากหลายของเนื้อหาและบริการ เว็บไซต์ประเภทนี้อาจจัดเป็นประเภท "เว็บไซต์วาไรตี้ (Variety Web Site)" ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่มุ่งศึกษาในงานวิจัยนี้

3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อ

นักสังคมศาสตร์มีแนวโน้มที่จะมองบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในส่วนที่มีประสิทธิภาพต่อสังคม โดยเฉพาะในแง่ที่ว่า มนุษย์จะต้องติดต่อกับบุคคลอื่นที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน เพื่อให้การมีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันนั้นเป็นไปด้วยความราบรื่นเรียบร้อย ด้วยเหตุนี้ สื่อซึ่งประกอบหนึ่งในการสื่อสารจึงมีบทบาทหน้าที่ต่อบัณฑิตบุคคลและสังคม

McQuail (อ้างถึงใน สมควร กวียะ, 2538 : 33) เห็นว่า บทบาทหน้าที่พื้นฐานของสื่อที่มีต่อสังคมมีดังนี้ คือ

1. การให้ข่าวสาร (Information)

- การให้ข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์และสภาพการณ์ในสังคมและในโลก
- บอกให้ทราบถึงสัมพันธภาพแห่งอำนาจ
- ช่วยส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม การปรับตัวและความก้าวหน้า

2. การประสานสัมพันธ์ (Correlation)

- อธิบาย แปลความและวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับความหมายของเหตุการณ์และข่าวสาร
- ให้ความสนับสนุนแก่อำนาจหน้าที่และปทัสสถานที่ยอมรับกันแล้ว
- ทำให้เกิดการสังคมประกิต (Socializing)
- ประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน
- ทำให้เกิดความยินยอมพร้อมใจกัน (Consensus)
- จัดระเบียบอะไรก่อนหลังและบอกให้รู้ว่าสถานการณ์ทางสังคม อะไรสำคัญกว่าอะไร

3. ความต่อเนื่อง (Continuity)

- แสดงออกซึ่งวัฒนธรรมหลักและยอมรับวัฒนธรรมรองรวมทั้งพัฒนาการของวัฒนธรรมใหม่
- ก่อให้เกิดและธำรงไว้ซึ่งค่านิยมพื้นฐานของคนทั่วไป (Commonality of values)

4. ความบันเทิงเรีงรมย์ (Entertainment)

- ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และวิธีการพักผ่อนหย่อนใจ
- ลดความตึงเครียดทางสังคม

5. การระดมสรรพกำลัง (Mobilization)

- รณรงค์ด้านการเมือง สงคราม การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การทำงานและบางครั้ง การศาสนาเพื่อวัตถุประสงค์ของส่วนรวม

อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อใหม่ที่กำลังเข้ามามีบทบาทต่อบุคคลและสังคม และหากพิจารณาบทบาทและหน้าที่ของสื่อที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ บทบาทหน้าที่ในการทำให้เกิดสังคมประกิต (Socialization) ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ที่มุ่งศึกษาในงานวิจัยนี้

4. แนวคิดเกี่ยวกับสังคมประภิต (Socialization)

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ชุมชนและสังคม แต่มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นตรงที่มนุษย์มีความสามารถในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้สูงขึ้นด้วยปัญญาความคิดในการจัดระเบียบในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อบุคคลและสังคม การอยู่รวมกันของมนุษย์จึงต้องอาศัยการยอมรับในกติกา วัฒนธรรม แบบแผนการดำเนินชีวิตที่อาจคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ มนุษย์ต้องผ่านกระบวนการที่จะช่วยเตรียมให้มนุษย์เข้าใจบทบาท สิทธิและหน้าที่ที่ต้องประพฤติปฏิบัติในฐานะสมาชิกของแต่ละสังคม

ความหมาย

สังคมประภิตเป็นเรื่องที่นักวิชาการหลายสาขาได้ให้ความสำคัญ เช่น นักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยา นักจิตวิทยา นักจิตวิทยาสังคม นักพฤติกรรมศาสตร์ นักปรัชญา เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเห็นว่าการขัดเกลาทางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมและการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลอย่างมาก สังคมประภิตมาจากคำว่า Socialization ในภาษาอังกฤษ คำนี้มีผู้เรียกใช้ในภาษาไทยต่างกันออกไป เช่น การขัดเกลาทางสังคม สังคมกรรม การเรียนรู้ระเบียบสังคม เป็นต้น โดยมีผู้ให้ความหมายของคำว่า "สังคมประภิต" (Socialization) ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

Bloom และ Selznick (1964: 86) กล่าวว่า "สังคมประภิต เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องประสบตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่โดยเรียนรู้ถึงค่านิยม กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่มีมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ วางไว้ เพื่อให้ความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันสามารถดำเนินต่อไปด้วยดี สังคมประภิตจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับระเบียบและบรรทัดฐานที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของสังคม" (อ้างถึงใน ณรงค์ เสงี่ยมประภา, 2541:163)

Mercer and Merton อธิบายว่า "สังคมประภิต คือ กระบวนการเรียนรู้ระยะยาวของมนุษย์ ซึ่งจะทำให้บุคคลได้เรียนรู้ค่านิยมสำคัญ ๆ ในสังคม รวมทั้งรูปแบบ สัญลักษณ์ในระบบสังคมที่บุคคลนั้น ๆ เป็นสมาชิกและนำมาใช้เป็นบทบาทในการแสดงออก"

Brembeck กล่าวว่า "สังคมประภิตเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้วิถีแห่งสังคมที่เขาอาศัยอยู่ และกระบวนการนี้จะเป็นไปได้โดยการที่คนในสังคมมีการติดต่อสื่อสารกันในชีวิตประจำวันโดยการที่มนุษย์มีการปะทะสังสรรค์ต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย" (อ้างถึงใน วีระ พักตร์วัฒนการ, 2541: 9)

สุพัตรา สุภาพ (2541) ให้ความหมายว่า “สังคมประกิต เป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหนึ่ง ๆ กำหนดหรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน และให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตน”

ปฟาณี จิตวิวัฒนา (2541) กล่าวว่า “สังคมประกิต คือ กระบวนการ (process) ที่สังคมหรือกลุ่มสังคมโดยตรงหรือโดยอ้อมให้ผู้ที่ เป็นสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้และรับเอาระเบียบวิธี กฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่าง ๆ ที่กลุ่มหรือสังคมได้กำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤติและความสัมพันธ์ของสมาชิกของกลุ่มหรือสังคมนั้น”

มงคล หวังสุขใจ และ ชมพู โกติรัมย์ (2540) อธิบายว่า “สังคมประกิต เป็นกระบวนการนำสังคมกับวัฒนธรรมไปสร้างรูปแบบของบุคลิกภาพ โดยผ่านการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ระบบของสังคมนั้น ๆ เปรียบดังเครื่องจักรอันสลับซับซ้อน คอยผลิตสินค้าคือ มนุษย์ให้ได้มาตรฐาน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า สังคมประกิต เป็นกระบวนการแปรรูปจากสัญชาตญาณของคนให้มีความเป็นมนุษย์ในสังคม”

จะเห็นได้ว่า นักวิชาการต่างให้ความหมายของคำว่าสังคมประกิตไว้คล้ายคลึงกัน แต่อาจกล่าวได้ว่า สังคมประกิตเป็นกระบวนการที่บุคคลจะได้เรียนรู้บรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ใช้อยู่ในสังคม มีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพและพร้อมที่จะใช้ชีวิตในแนวทางที่สังคมต้องการ

ความสำคัญของสังคมประกิต

สังคมประกิตเป็นสิ่งสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ เป็นหลักในการปฏิบัติที่คนเราจะต้องเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน ของกลุ่มหนึ่ง ๆ ที่กำหนดไว้ เพื่อให้มีความสัมพันธ์กันได้ ฉะนั้น สังคมประกิตจึงทำให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบ หรือ ตามความเหมาะสมในกลุ่มอื่น ๆ สังคมประกิตมีกระบวนการที่ค่อนข้างซับซ้อน และสิ่งที่เรียนรู้อาจจะแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ โดยบุคคลจะต้องผูกพันกับโครงสร้างของสังคมที่มีอยู่ ความผูกพันนี้แสดงออกมาในรูปที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่และบทบาทในเรื่องต่าง ๆ เช่น การงาน การปกครอง การศึกษา ศาสนา การมีครอบครัว

วิธีการสังคมประกิต

สังคมประกิตสามารถกระทำได้ 2 วิธีทาง คือ

1. สังคมประกิตทางตรง (Formal) คือ กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งการศึกษาโดยตรงหรือสถานการณ์ที่เป็นพิธีการต่าง ๆ เป็นการบอกว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควร อะไรผิด อะไรถูก ฯลฯ เป็นการชี้ทางและแนะแนวทางในการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างจริงจังและเจตนา เพื่อให้บุคคลสามารถวางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งบุคคลตั้งใจหรือรู้ตัวว่ากำลังเรียนรู้บางสิ่งบางอย่าง

2. สังคมประกิตทางตรงจะพบเห็นอยู่เสมอในหมู่ครอบครัว โรงเรียน วัด เป็นต้น ถ้าเป็นครอบครัวก็จะอบรมลูกในรูปของการบอกเล่า สั่งสอน ชมเชย ดุด่า เป็นต้น ส่วนโรงเรียนจะอบรมเป็นทางการมากกว่าครอบครัว เพราะเป็นสถาบันอบรมสั่งสอนคนเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นจะต้องมีการอบรมและลงโทษอย่างเป็นทางการ เพื่อจะให้เด็กได้รู้จักเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้สามารถประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กลุ่มสังคมนั้นกำหนดไว้

สังคมประกิตทางอ้อม (Informal) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ได้บอกกันโดยตรง กล่าวคือ บุคคลได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยไม่ได้ตั้งใจหรือโดยไม่รู้ตัว แต่ได้รับประสบการณ์หรือประโยชน์จากการสังเกต หรือเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่น มักเป็นการเรียนรู้จากเพื่อน ครอบครัว และอื่น ๆ ในที่ที่ไม่เป็นทางการต่าง ๆ

ความมุ่งหมายของสังคมประกิต

ความมุ่งหมายของกระบวนการสังคมประกิตนั้นอยู่ที่การก่อตัวของบุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมตามครรลองของวัฒนธรรมที่สมาชิคนั้นสังกัดอยู่ Bloom และ Selznick (1977) อธิบายว่าสังคมประกิตมีความมุ่งหมาย 4 ประการ ดังนี้

1. ปลุกฝังระเบียบวินัย (Discipline) เพื่อให้สมาชิกมีแบบของความประพฤติเนื่องจากระเบียบวินัยผลต่อบุคลิก ลักษณะ และความประพฤติของบุคคลโดยตรง บุคคลที่ได้รับการปลุกฝังระเบียบวินัย จะเกิดความเคยชินและจะทำไปโดยไม่รู้ตัว ส่งผลให้เกิดแบบแผนของความประพฤติที่คนในสังคมยอมรับ นอกจากนี้ จุดมุ่งหมายในข้อนี้ยังรวมไปถึงระเบียบวิธีของศาสตร์หรือความรู้ต่าง ๆ ด้วย

2. **ปลูกฝังความมุ่งหวัง (Aspiration)** ความมุ่งหวังจะช่วยให้บุคคลมีกำลังใจ ทำตามระเบียบวินัยต่าง ๆ เช่น อยากได้ปริญญาก็ต้องเรียนหนังสือ อยากได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งก็ต้องขยันทำงาน ส่วนมากจะมุ่งหวังในสิ่งที่สังคมยกย่องหรือถือว่าดีงาม จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้คนเรามีกำลังใจ หรือบังคับตัวเองให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัย ไม่ว่าจะพอใจหรือไม่ก็ตาม เพื่อจะได้ในสิ่งที่ตนหวังไว้

3. **สังคมไม่ได้ถ่ายทอดเฉพาะคุณค่าวัฒนธรรม (Cultural values)** ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ยังให้ความมุ่งหมายเฉพาะบางอย่าง เช่น สังคมยกย่องคนที่มีการศึกษา ยกย่องวิชาชีพบางอย่างเช่น เป็นหมอ เป็นครู เป็นข้าราชการ เป็นทหาร เป็นตำรวจ ฯลฯ จึงเป็นหลัก เป็นกำลังใจให้คนอยากเป็นไปในทางที่สังคมยกย่องสรรเสริญ ความมุ่งหมายดังกล่าว ทำให้คนคอยบังคับตนเองให้ปฏิบัติตาม แม้ว่าจะชอบหรือไม่ก็ตามเพื่อให้ได้มาซึ่งความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

4. **สอนให้รู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ (Social Role and Supporting Attitude)** บุคคลจะสามารถอยู่ในสังคมได้ด้วยดี ถ้ารู้จักแสดงบทบาทของตนเองอย่างเหมาะสมในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นตามกาลเทศะและโอกาสต่าง ๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะบทบาทของแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน จึงควรจะเรียนรู้ และทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุด เช่น นายจ้างกับลูกจ้าง นักเรียนกับครูมีบทบาทต่างกัน มีกฎเกณฑ์ทำที่บุคคลลักษณะต่างกันออกไป เช่น เป็นนักเรียนต้องตั้งใจเรียนไม่เกียจคร้าน เป็นพ่อแม่ต้องเลี้ยงลูก เป็นลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่อบรมสั่งสอนด้วยการทำตัวให้ดีที่สุด เป็นต้น

5. **สอนให้มีทักษะ (Skills)** เป็นการเตรียมบุคคลให้มีความชำนาญเฉพาะอย่าง เช่น การประกอบอาหาร การเขียนจดหมาย การใช้โทรศัพท์ การเป็นวิศวกร การเป็นแพทย์ การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น เพื่อสังคมจะได้รับประโยชน์จากสมาชิกในหลาย ๆ ด้าน เรื่องทักษะนี้เป็นสิ่งที่มีการเน้นและขัดเกลาในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็สังคมที่เจริญแล้วหรือล้าหลังก็ตาม โดยในสังคมที่ล้าหลังจะเรียนรู้ด้วยการลอกเลียนแบบหรือสัมผัสกับชีวิตจริง เช่น ล่าสัตว์ ทอผ้า ทำนา ส่วนในสังคมที่เจริญแล้วจะสอนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยการเรียนจากสถาบันต่าง ๆ เช่น แพทย์ วิศวกร พยาบาล ช่างกล ช่างไม้ เป็นต้น ทำให้บุคคลมีความถนัดเฉพาะอย่างในการที่จะประกอบอาชีพหรือช่วยเหลือกันต่อไป หรือสอนกันเองในครอบครัว เช่น แม่สอนลูกให้ทำกับข้าว เย็บเสื้อผ้า พ่อสอนให้ซ่อมเครื่องใช้ ทำนา ทำไร่ เป็นต้น

องค์ประกอบของกระบวนการสังคมประกิต

กระบวนการสังคมประกิตสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (ศศิธร อภิสิทธิ์นรินทร์, 2541)

1. สังคมประกิตด้านจิตใจ ได้แก่ การถ่ายทอดในเรื่องที่เกี่ยวกับ

- คุณค่าทางสังคม (Social Value) หมายถึง ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมที่สังคมเห็นว่ามีความสำคัญในตัวเอง และมีการบำรุงรักษาเพื่อการถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังในสังคม เพื่อให้คงอยู่ต่อไป โดยส่วนมากมักเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรม ไม่อาจประมาณค่าออกมาเป็นราคาได้ แต่มีคุณค่าต่อมนุษย์ทางด้านจิตใจ อาทิ ความคิด ความเชื่อและทศนคติเกี่ยวกับศีลธรรม จรรยา ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี

2. สังคมประกิตด้านสติปัญญา ได้แก่ การถ่ายทอดในเรื่องที่เกี่ยวกับ

- ความรู้ต่าง ๆ (Social Knowledge) ทั้งความรู้ที่เป็นทางการ อันได้แก่ ความรู้ตามหลักสูตรในตำราเรียน และความรู้รอบตัวทั่วไป ที่สำคัญก็คือ ภาษา เพราะถือเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของสังคม และเป็นสื่อกลางในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมถึงการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ให้แก่กัน

- ทักษะ ความชำนาญ (Social Skill) ในเรื่องราวต่าง ๆ รวมไปถึงสาขาวิชาชีพที่มีความจำเป็นต่อการอยู่รอดของมนุษย์เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดได้นำไปใช้ในการดำรงชีวิตและเพื่อสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

3. สังคมประกิตด้านพฤติกรรม ได้แก่ การถ่ายทอดในเรื่องที่เกี่ยวกับ

- บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm) หมายถึง กฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผนหรือคตินิยมที่สังคมสร้างไว้ เพื่อกำหนดแนวทางให้คนในสังคมยึดถือในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อบอกให้ทราบว่ ในแต่ละสถานการณ์ควรปฏิบัติอย่างไร ทำให้เกิดความแน่นอน และความเป็นระเบียบในสังคม เนื่องจากเป็นตัวกำหนดแนวพฤติกรรมของมนุษย์เมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กัน

- บทบาททางสังคม (Social Role) เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่เกิด โดยที่บทบาทนี้จะเป็นเครื่องชี้บ่งถึงสถานภาพ และความเป็นตัวตนของมนุษย์ ทำให้ทราบถึงหน้าที่ การวางตัว และสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ มนุษย์ทุกคนล้วนมีบทบาท และแต่ละคนต่างก็มีบท

บาทที่หลากหลายในคนเดียว โดยบทบาทนี้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ และจากการที่มนุษย์อยู่ในสังคม ซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการแสดงออกซึ่งบทบาทจะต้องเปลี่ยนไปตามบุคคลที่ติดต่อสัมพันธ์ด้วย

- พฤติกรรมทางสังคม (Social Behaviour) ได้แก่ การกระทำต่าง ๆ ซึ่งพฤติกรรมทางสังคมนี้ สอดคล้องกับบทบาททางสังคมที่มนุษย์แต่ละคนได้รับในแต่ละสถานการณ์ โดยสังคมประกิตด้านพฤติกรรมนี้ ก็เพื่อให้เกิดการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่สังคมเห็นว่าถูกต้องเหมาะสม หรือเป็นพฤติกรรมที่สังคมมุ่งหวังให้เกิดการแสดงออก

ตัวแทนของการสังคมประกิต

สังคมประกิตจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยหน่วยทางสังคม (Social Agent) หรือสถาบันทางสังคมเป็นตัวถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ให้กับสมาชิกในสังคม โดยสถาบันหรือกลุ่มตัวแทนของการสังคมประกิต ประกอบด้วย

1. ครอบครัว นับเป็นหน่วยทางสังคมกลุ่มแรก ที่เป็นตัวแทนในการอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่เป็นสถาบันพื้นฐานที่ขัดเกลามนุษย์ให้รู้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ หรืออะไรถูกอะไรผิด เป็นต้น ครอบครัวจัดเป็นแหล่งอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยม ทักษะคติและทักษะเบื้องต้น บุคคลในครอบครัวจะปรุงแต่งให้เด็กกลายเป็นบุคคลที่สามารถเข้าร่วมสังคม มีกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งอารมณ์และจิตใจของเด็ก การสังคมประกิตของครอบครัวนี้จะทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. โรงเรียน เป็นตัวแทนของสังคมที่ให้การอบรมศึกษาอย่างเป็นทางการ มีแบบแผนและมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ถึงขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรมจรรยา ค่านิยม ปรัชญา วัฒนธรรม รวมถึงการฝึกระเบียบ วินัยและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โรงเรียนทำให้เด็กได้มีการสมาคมกับคนหมู่มาก ซึ่งจะทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคมได้มากขึ้น ทำให้รู้จักการปรับตัว รวมทั้งได้รับการถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ และเพิ่มพูนประสบการณ์ด้านต่าง ๆ นับเป็นการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน โรงเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กมาเพราะเด็กใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานาน นอกจากนั้น โรงเรียนยังเปิดโอกาสให้เด็กได้ใกล้ชิดสังสรรค์กับเพื่อน ๆ เป็นระยะเวลานาน

3. กลุ่มเพื่อน มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการสังคมประกิตทางอ้อม ซึ่งบุคคลกระทำอย่างเต็มใจโดยไม่บังคับ บุคคลคบเพื่อนเพราะมีสิ่งที่ต้องการร่วมกันบางประการ เช่น มีความคิดตรงกัน มีรสนิยมและงานอดิเรกที่เหมือนกัน เรียนในโรงเรียนเดียวกัน ทำงานในสำนักงานเดียวกัน มีฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคมใกล้เคียงกัน จัดได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีระดับใกล้เคียงกัน กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อทัศนคติของวัยรุ่นเป็นอย่างมาก เพราะเด็กวัยนี้มีแนวโน้มที่ต้องการอยู่กับเพื่อนที่มีรสนิยมใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นในด้านความคิด การแต่งกาย หรือแบบของการแสดงออก เพื่อให้เพื่อนยอมรับตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม เพื่อนจึงอาจสอนให้เด็กทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมต้องการหรือในทางตรงข้าม สอนเด็กให้ทำอะไรฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมเพราะวัยนี้ชอบลอง กลุ่มเพื่อนจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่อาจไม่ได้รับจากครอบครัวหรือผู้ใหญ่

4. ตัวแทนทางศาสนา เป็นตัวแทนที่ชัดเจนของคนหรือแนวทางการที่ให้คนที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อเป็นเป้าหมายในการกระทำ ศาสนามีส่วนสร้างเจตคติที่ดี มีจิตใจที่งดงามที่ประกอบด้วยคุณธรรม ความสุจริต ซึ่งช่วยให้บุคคลเข้าใจความจริงแห่งชีวิต

5. สื่อมวลชน เป็นเครื่องมือที่สำคัญและมีส่วนในการสังคมประกิตในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องคุณค่า ความเชื่อ แบบของความประพฤติ ฯลฯ โดยเฉพาะในสังคมที่เจริญก้าวหน้า สื่อมวลชนจะแผ่ขยายและมีอิทธิพลต่อครอบครัว ทำให้บุคคลได้รับค่านิยม และวิธีการปฏิบัติทั้งในด้านบวกและด้านลบมากขึ้น

สื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงคุณค่า วัฒนธรรมและความเป็นไปในสังคม และนับวันจะเป็นหน่วยของสังคมประกิตที่สำคัญมาก เพราะเป็นสื่อที่ถึงตัวคนได้ดีที่สุด และถึงตัวบ่อยที่สุดพร้อมทั้งถึงคนจำนวนมากพร้อม ๆ กัน การแทรกแนวคิดค่านิยมต่าง ๆ จึงทำได้ง่ายและได้ผล

บทบาทของสื่อมวลชนในด้านสังคมประกิตอาจสรุปได้ดังนี้

1. สื่อมวลชนสอนบทบาท การอยู่ในสังคม มนุษย์จะต้องมีบทบาทต่าง ๆ บทบาทของความเป็นแม่ เป็นพ่อ เป็นครู เป็นนักเรียน ฯลฯ การเรียนรู้บทบาท อันได้แก่ การรู้จักสิทธิและหน้าที่นั้น ปัจจุบัน เราสามารถได้เรียนรู้จากสื่อมวลชน

ตั้งแต่วัยเด็ก มนุษย์จะแสวงหาข้อมูลซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของความอยากรู้อยากเห็น เราจะเริ่มได้นิยามของโลกและของสังคมรอบตัวเราจากสื่อมวลชนที่เป็นผู้ให้ข่าวสารแก่เรา ภาพของโลกรอบตัวเราเป็นโลกที่กว้างขวางและสลับซับซ้อน ทำให้เราได้เรียนรู้อะไร ๆ มาก

กว่าที่พ่อแม่จะสอนเราได้ เราได้เรียนรู้ ในระยะต่าง ๆ ที่เราเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งนั้น เราต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้จากสื่อมวลชนอย่างแท้จริง การเรียนรู้จากสื่อมวลชนเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ ไม่ได้ตั้งใจเรียน ทำให้เกิดการซึมซับได้ง่าย เราได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จากสื่อมวลชนอย่างมากมาย

2. สื่อมวลชนสร้างค่านิยม ในขณะที่เรากำลังเรียนรู้บทบาทของการเป็นสมาชิกสังคมต่าง ๆ จากสื่อมวลชนนั้น เราก็เรียนรู้ค่านิยมไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมเรื่องการสะสมทรัพย์สิน การดำเนินชีวิต ความทะเยอทะยาน จุดหมายปลายทางของชีวิตหรือค่านิยมทางเพศ ฯลฯ

3. สื่อมวลชนสร้างทัศนคติ ทัศนคติ คือ ความพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติ ประกอบไปด้วยความรู้ ความรู้สึก และแนวโน้มของพฤติกรรม สื่อมวลชนจะเป็นผู้ให้ข่าวสารแก่เรา ให้ความรู้แก่เรา และจะสอนวิธีการประเมินสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรา ตลอดจนชี้แนวทางที่จะใช้อำนาจต่อการปฏิบัติ ซึ่งทำให้ทัศนคติของคนเราเปลี่ยนไป

4. สื่อมวลชนกำหนดปทัสสถานของพฤติกรรม ซึ่งทำให้การกำหนดปทัสสถานของพฤติกรรมของกลุ่มอ้างอิงที่ตนสร้างขึ้นมาเพื่อให้คนกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533) สรุปบทบาทด้านสังคมประภคิตของสื่อมวลชนไว้ว่า

1. สื่อมวลชนเป็นแหล่งสารปฐมภูมิ (Primary source of information) กล่าวคือ การที่สื่อมวลชนทำหน้าที่คอยสอดส่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ของสังคมจึงมีบทบาทสำคัญในการรายงานข่าวสาร ทำให้ผู้รับสารเรียนรู้ความเป็นไปของบ้านเมือง ในด้านต่าง ๆ ประกอบไปด้วย ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม อาชญากรรม และสิ่งแวดล้อม

2. สื่อมวลชนสร้างทัศนคติ การรับรู้ และความเชื่อถือ ด้วยการนำเสนอความคิดหรือพฤติกรรมของบุคคล ในบางกรณีอย่างบ่อยครั้ง และต่อเนื่องจนทำให้เกิดพิมพ์ของบุคคล (Stereotype) ผู้รับสารจะรับแบบแผนที่ปรากฏในสื่อมวลชนมาปฏิบัติทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว

• อาจกล่าวได้ว่า บทบาทด้านการสังคมประภคิตของสื่อมวลชนที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ การให้ข่าวสารและความรู้ที่มีระบบ และกรรมวิธีเพื่อให้ผู้รับสารได้รับการศึกษาและอยู่ร่วมสังคมกับผู้อื่นได้รวมถึงการถ่ายทอดค่านิยมและบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

ในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว คนในสังคมมีความจำเป็นที่จะต้องบริโภคข่าวสารมากขึ้น การสื่อสารก่อนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ตลอดจนถึงสื่อเองด้วย ในส่วนของผู้รับสาร การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสังคม พัฒนาการในด้านการสื่อสารมวลชนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงปลายทศวรรษที่ 20 ทำให้ความสำคัญในฐานะตัวแทนของการสังคมประภคิตของสื่อมวลชนมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการสังคมประภคิตอย่างไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นกับบุคคลทุกคนตลอดเวลา สื่อมวลชนก็ได้ก้าวเข้าเข้ามามีบทบาทในการนำเสนอความเป็นไปในสังคม ชีวีณะ และถ่ายทอดค่านิยมบรรทัดฐานต่าง ๆ หรือ กล่าวได้ว่า ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของการสังคมประภคิตอย่างเห็นได้ชัดมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมสามารถสืบทอดต่อไปได้นั่นเอง

ลำดับชั้นของสังคมประภคิต

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในสังคมย่อมจะผ่านลำดับชั้นต่าง ๆ ของสังคมประภคิตด้วยกันทั้งนั้น ลำดับชั้นต่าง ๆ นี้ก็คือ วัยต่าง ๆ นั่นเอง กระบวนการสังคมประภคิตในแต่ละวัยย่อมแตกต่างกันออกไปและมีลักษณะเฉพาะ ลำดับชั้นต่าง ๆ อาจกล่าวได้ดังนี้

กระบวนการสังคมประภคิตจะเริ่มตั้งแต่สภาพทารกแรกเกิดและต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต เพราะมีเหตุการณ์หรือสิ่งใหม่ ๆ ที่ต้องพบและต้องปรับตัวอยู่เสมอ

1. ในวัยเด็ก เป็นช่วงที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กมากที่สุด การอบรมนี้จะไปไปตามระยะเวลาของการเจริญเติบโต ระยะแรก ๆ จะเน้นในการตอบสนองความต้องการของทารก เช่น การให้อาหาร การให้ความอบอุ่น เมื่อเติบโตขึ้นก็จะเริ่มสอนคลาน นั่ง ยืน เดิน พูด

2. ในวัยหนุ่มสาว เป็นวัยที่ได้ผ่านการอบรมมากพอที่จะรู้และเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งการอบรมสั่งสอนส่วนใหญ่จะได้จากกลุ่มเพื่อนเล่น โรงเรียน วัยนี้เป็นวัยที่เด็กจะพ้นสภาพของความเป็นผู้เยาว์ และเริ่มเข้าสู่สภาวะของความเป็นหนุ่มสาว วัยรุ่นจึงเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจเพื่อจะก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว โดยเฉพาะร่างกายเปลี่ยนแปลงไปมาก มักจะเอาอย่างเลียนแบบผู้อื่น เช่น ตามบุคคลที่ตนเองยกย่อง ตามเพื่อนเล่น จากการได้สัมผัสกับกลุ่มต่าง ๆ จะทำให้เขามีโอกาสเลือกที่จะยึดบรรทัดฐานใด คุณค่าใดเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

3. ผู้ใหญ่ ก็มีความจำเป็นต้องมีสังคมประกิต แม้จะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากแล้วก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากบางโอกาสต้องประสบกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ในสังคม ก็ต้องเรียนรู้ระเบียบใหม่ หรือการเข้าไปในสังคมอื่นก็จำเป็นต้องศึกษาวัฒนธรรมของคนในสังคมนั้นให้ได้ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแนวปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ยิ่งถ้าสังคมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วด้วยแล้ว ก็มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคมมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง

อาจกล่าวได้ว่า สังคมประกิตเป็นกระบวนการที่สังคมได้อบรมสมาชิกของสังคม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ และปฏิบัติตามระเบียบ และวิธีการ และกฎเกณฑ์ทางสังคมในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมนั้น ๆ บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามระเบียบค่านิยมที่มีอยู่ในสังคม ดังนั้น สังคมประกิตจึงเป็นกระบวนการที่มีขึ้นในทุกสังคม และเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดอายุขัยของสังคมนั้น ๆ

4. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นระเบียบวิธีวิจัยประเภทหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในงานวิจัยเกี่ยวกับสื่อและการสื่อสารมาหลายทศวรรษ มีลักษณะผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เมื่อระบบเวลาดิจิทัลเติบโตบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแพร่หลายอย่างรวดเร็ว มีผู้ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก รวมทั้งมีจำนวนโฮมเพจกว่า 320 ล้านโฮมเพจ การวิจัยด้านการสื่อสารจึงเริ่มหันมาให้ความสนใจกับการเติบโตและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเวลาดิจิทัล และได้มีการนำวิธีวิเคราะห์เนื้อหามาใช้กับระบบเวลาดิจิทัล

Barelson ได้ให้คำอธิบายการวิเคราะห์เนื้อหาว่า "ในกระบวนการสื่อสาร สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือ เนื้อหาที่สื่อสาร ซึ่งเป็นการบอกว่า "อะไร" ... ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิควิจัยสำหรับพรรณานะเนื้อหาการสื่อสารที่ปรากฏอย่างเป็นวัตถุวิสัย เป็นระบบและเป็นปริมาณ" Budd, Thorp และ Donohew ได้ให้นิยามจากคำจำกัดความของ Barelson ว่าการวิเคราะห์เนื้อหาเป็น "เทคนิคอย่างมีระบบอย่างหนึ่ง (a systematic technique) ที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาของสารและการจัดการเกี่ยวกับสาร" Krippendorff ให้ความหมายว่า "การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งในการทำเครื่องมือ (ข้อมูล) ให้มีความเชื่อถือได้และมีผลสรุปที่เที่ยงตรงจากข้อมูลไปสู่บริบท (Context) ของข้อมูล"

Krippendorff (1986) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งที่จะช่วยก่อให้เกิดสภาวะที่ผู้ได้รับการวิจัยไม่รู้ตัว (Unobtrusive) ทำให้เกิดความเป็นธรรมชาติของข้อมูลที่ได้รับอันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากสาร (Message)
2. การวิเคราะห์เนื้อหา สามารถนำมาใช้ได้กับข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับเทคนิคการวิจัยแบบอื่น เช่น การออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นการวางแผนคำตอบให้กับผู้ตอบ ในขณะที่การวิเคราะห์เนื้อหานั้นผู้วิจัยต้องสนใจข้อมูลทุกอย่างที่ส่งมาจากผู้ส่งสาร ซึ่งอาจประกอบด้วยภาษา เหตุผล จะไม่มีลักษณะของข้อมูลที่ถูกกำหนดโครงสร้างข้อมูลมาก่อนแล้ว
3. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความหมายของข้อมูลตลอดจนกระบวนการทำให้ข้อมูลอยู่ในรูปของสัญลักษณ์ ซึ่งการวิจัยด้วยเทคนิคอื่น ๆ ไม่สนใจในเรื่องของการใช้ภาษา การใช้ถ้อยคำในการตอบ และไม่มีการนำเอาคำตอบดังกล่าวมาทำให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์
4. การวิเคราะห์เนื้อหา สามารถใช้ได้กับข้อมูลที่มีความกว้างมาก ขณะที่การวิจัยแบบอื่นจะทำการศึกษาได้ในวงแคบ เช่น ศึกษาเฉพาะกรณี แต่เป็นการศึกษาแบบลึก

เมื่อพิจารณาประโยชน์ทั้ง 4 ประการข้างต้น การวิเคราะห์เนื้อหาจึงน่าจะนำมาใช้ได้กับเว็บไซต์เช่นเดียวกับสื่อหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ ความสามารถในการใช้ศึกษาข้อมูลจำนวนมากนั้นเป็นประโยชน์หลักในการนำการวิเคราะห์เนื้อหามาใช้กับการวิเคราะห์เว็บ Holsti กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์เนื้อหาว่า มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายลักษณะการสื่อสาร เพื่อใช้อ้างถึงสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนการสื่อสารและเพื่ออ้างถึงผลของการสื่อสาร และไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเชิงบรรยายหรือเชิงอ้างอิง การวิเคราะห์เนื้อหาเว็บนั้นก็น่าจะมีประโยชน์ในการทำความเข้าใจการสื่อสารท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง

McMillan (2000) ได้ทำการประมวลงานวิจัยที่ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหากับเว็ลด์ไวต์เว็บจำนวน 19 ชิ้น โดยพบว่าการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคการวิจัยที่สามารถนำมาใช้กับเว็บได้ โดยยังคงมีขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาดังนี้

1. **ตั้งคำถามการวิจัยและ/หรือสมมติฐานการวิจัย** เป็นขั้นตอนแรกที่ไม่แตกต่างจากการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อดั้งเดิมเท่าไรนัก แต่เนื่องจากลักษณะของเว็บซึ่งเป็นข้อมูลชนิดไฮเปอร์เท็กซ์ และยังประกอบด้วยสื่ออื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อภาพนิ่ง เสียง ภาพเคลื่อนไหว ฯลฯ การวิจัยเกี่ยวกับเว็บจึงอาจทำให้เกิดการตั้งคำถามที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของเว็บมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน การวิเคราะห์เนื้อหาเว็บส่วนใหญ่ยังมีจุดประสงค์สอดคล้องกับที่ Holsti อธิบายเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่ามีจุดประสงค์เพื่ออธิบายลักษณะการสื่อสาร เพื่อใช้อ้างถึงสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนการสื่อสารและเพื่ออ้างถึงผลของการสื่อสาร

2. **เลือกกลุ่มตัวอย่าง** การวิเคราะห์เนื้อหาเว็บมีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างในรูปแบบเฉพาะ โดยจะต้องกำหนดหน่วยที่จะเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมักจะสอดคล้องกับคำถามการวิจัยที่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเว็บไซต์ กรอบในการเลือกกลุ่มตัวอย่างนั้นมาจาก (1) Offline Source เช่นรายชื่อบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมซึ่งอาจมีข้อด้อยในการที่ไม่สามารถปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน (update) ได้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วบนอินเทอร์เน็ต และ (2) Online Source เช่น รายชื่อบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตที่สืบค้นได้จากเสิร์ชเอนจิน (Search Engine)

3. **เก็บข้อมูลและกำหนดหน่วยในการลงรหัส** การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเว็บอาจทำให้เกิดปัญหาในขั้นตอนที่สามนี้ การวิเคราะห์เนื้อหาเว็บจึงมักใช้เวลาในการเก็บข้อมูลไม่มากนักเพื่อให้การลงรหัสข้อมูลสามารถทำได้กับข้อมูลเดียวกัน การกำหนดเวลาในการศึกษาจึงเป็นประเด็นสำคัญ เช่นเดียวกับการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ที่ต้องระบุวันที่ตีพิมพ์ และการวิเคราะห์เนื้อหาสื่อกระจายเสียง (broadcast) ที่ต้องกำหนดวันที่วิเคราะห์ การวิเคราะห์เนื้อหาเว็บก็ต้องระบุช่วงเวลาในการวิเคราะห์เช่นกัน สำหรับเว็บไซต์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องระบุเวลาการวิเคราะห์ให้ชัดเจน

ในส่วนของหน่วยในการวิเคราะห์นั้นขึ้นอยู่กับทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา คำถามการวิจัย และสมมติฐานที่ต้องการทดสอบ การวิเคราะห์เนื้อหาสื่อดั้งเดิมนั้นได้มีการกำหนดหน่วยการวิเคราะห์ เช่น คอลัมน์นี้ว และ/หรือจำนวนคำสำหรับหนังสือพิมพ์ เวลา (หน่วยเป็นวินาที) สำหรับสื่อกระจายเสียง อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เนื้อหาเว็บนั้นยังไม่มีหน่วยการวิเคราะห์ที่เป็นมาตรฐาน โดยอาจมีสาเหตุมาจากการที่เว็บเป็นสื่อที่รวบรวมเอาสื่อหลากหลายรูปแบบเข้าไว้ด้วยกัน การกำหนดหน่วยการวิเคราะห์ที่ชัดเจนจึงอาจทำได้ยาก ปัจจุบัน การวิเคราะห์

เว็บส่วนใหญ่ใช้หน่วยการวิเคราะห์เป็น "เว็บไซต์" แต่การวิจัยในอนาคตน่าจะมีการระบุหน่วยที่ชัดเจนได้มากยิ่งขึ้น เช่น เฉพาะ "โฮมเพจ" เป็นต้น

4. *อบรมผู้ลงรหัสและทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของผู้ลงรหัส* การวิเคราะห์เว็บในเบื้องต้นนั้นยังสามารถนำหลักเกณฑ์ในการทดสอบความเชื่อมั่นที่ใช้กันอย่างแพร่หลายอยู่เดิม (เช่น Holsti, Scott's Pi ฯลฯ) มาใช้ได้เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ลงรหัสนั้นลงรหัสข้อมูลเดียวกันภายใต้เกณฑ์เดียวกัน หากวิเคราะห์เว็บในเวลาต่างกันโดยผู้ลงรหัสคนละคนกัน และ/หรือหน่วยในการวิเคราะห์ไม่ชัดเจน ก็อาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้ ในกรณีของเว็บที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การกำหนดสิ่งที่จะวิเคราะห์อย่างชัดเจนและให้ผู้ลงรหัสสองคนวิเคราะห์และลงรหัสข้อมูลในวันและเวลาเดียวกันจึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ อาจใช้วิธีการดาวน์โหลด (download) ข้อมูลมาเก็บไว้แล้วจึงทำการศึกษาก็ได้ ข้อมูลที่ศึกษาก็ออมจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตาม การดาวน์โหลดข้อมูลนั้นยังอาจมีข้อจำกัดในเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ และยังขึ้นอยู่กับจำนวนเว็บไซต์ที่ศึกษา เวลา และเนื้อที่ของดิสก์ (disk space) ที่จะใช้เก็บข้อมูลที่จะศึกษาด้วย

5. *วิเคราะห์และตีความเนื้อหา* การวิเคราะห์เนื้อหาเว็บในขั้นตอนสุดท้ายนี้ไม่ได้มีความแตกต่างจากการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่ออื่น ๆ ที่จะต้องอาศัยการวิเคราะห์ตีความตามเกณฑ์ที่กำหนด

จากการศึกษาของ McMillan จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์เนื้อหานั้นเป็นเทคนิคที่สามารถนำมาใช้กับการศึกษาเว็บไซต์ได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานของหน่วยของการวิเคราะห์เนื้อหาเว็บอย่างชัดเจน จึงอาจประยุกต์ใช้หน่วยของการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวทางของการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งมีคุณลักษณะใกล้เคียงกับคุณลักษณะหลักของเว็บไซต์อยู่มาก ดังนี้

หน่วยของการวิเคราะห์เนื้อหา

หน่วยของการวิเคราะห์เนื้อหาจะช่วยให้การวิเคราะห์เนื้อหาสามารถอธิบายได้ในเชิงปริมาณ หน่วยของการวิเคราะห์เนื้อหาแบ่งออกเป็น

- ก. หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) Kerlinger ได้อธิบายถึงหน่วยที่สำคัญ 5 หน่วย ตามที่ Berelson กำหนดไว้ ได้แก่

1. การใช้คำ (Words) เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดที่ใช้ในการวิเคราะห์ "คำ" อาจหมายถึงกลุ่มคำ (Word-compound) บางครั้งเรียกว่าหน่วยสัญลักษณ์ (Unit Symbol) หรือสัญลักษณ์ (Symbol) หรือใช้คำว่าถ้อยคำ (Term)

2. แนวคิดหลัก (Theme) เป็นหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่ใหญ่กว่าคำ แนวคิดหลักนี้อาจจะปรากฏอยู่ในประโยคหรือข้อความ การใช้แนวคิดหลักนี้นับว่าเป็นหน่วยที่มีประโยชน์สูงสุดในการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาค้นคว้าผลกระทบบของการสื่อสารมวลชนต่อสาธารณชน

3. คุณลักษณะ (Character) เป็นการกำหนดหน่วยโดยพิจารณาจากคุณลักษณะที่ปรากฏอยู่ในสาร เช่น บทละคร เรื่องราว การตัดสินใจพิจารณาลงรหัสของหน่วยนี้จำเป็นต้องพิจารณาทั้งเรื่องจึงจะสามารถแยกแยะออกมาได้ เช่นการแยกแยะคุณสมบัติด้านการศึกษา สถานภาพทางการเงิน ศาสนา เชื้อชาติ เป็นต้น

4. รายละเอียด (Item) เป็นหน่วยที่ใช้อย่างน้อยที่สุดในการวิเคราะห์เนื้อหา รายละเอียดของสื่อที่ต่างกันจะแตกต่างกัน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร บทความ สุนทรพจน์ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ จดหมาย เป็นต้น รายละเอียด คือ การจัดเรื่องอย่างกว้าง ๆ โดยการวิเคราะห์เรื่องทั้งหมดและภายในเรื่องแต่ละเรื่องนั้นยังสามารถจัดแบ่งแยกย่อยออกไปได้อีก เช่น ข่าว สามารถจัดกลุ่มเนื้อหาเรื่องได้อีก เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวเศรษฐกิจ เป็นต้น

5. การวัดเนื้อที่และเวลา (Space and Time) เป็นการวิเคราะห์ที่ใช้วัดลักษณะทางกายภาพของงานสื่อสาร ความกว้างของคอลัมน์ จำนวนหน้า ความยาวของบรรทัด อาจจะวัดเป็นนาที่สำหรับรายการวิทยุ และอาจวัดเป็นคอลัมน์นิ้วสำหรับหนังสือพิมพ์

ข. หน่วยในการระบุจำนวน (Unit of Enumeration)

1. เนื้อที่ (Space) คือ การวัดเนื้อหาด้วยจำนวน คือ คอลัมน์นิ้ว คอลัมน์เซ็นต์ติเมตร B.S.U. (Basic Space Unit) หน้า บรรทัด ย่อหน้า

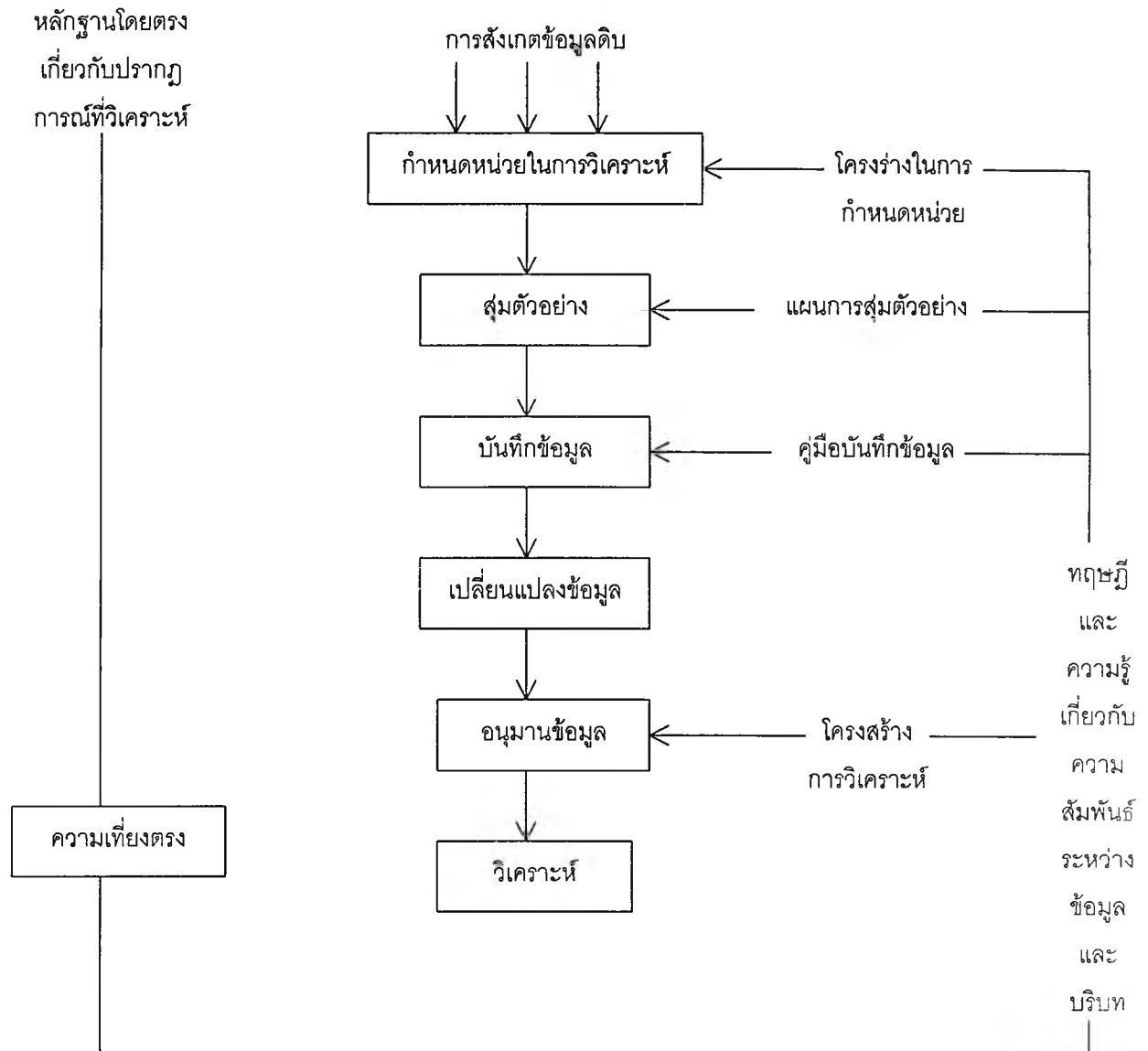
2. การปรากฏ (Appearance) เป็นการนับคุณสมบัติของเนื้อหาของสารที่ต้องการ การนับจะนับการปรากฏของเนื้อหาว่าปรากฏหรือไม่ปรากฏ

3. ความถี่ (Frequency) เป็นวิธีการที่ใช้มากที่สุดในการวิเคราะห์เนื้อหา เช่น การวัดความถี่ในการใช้คำหนึ่ง ๆ เป็นต้น

4. ความเข้ม (Intensity) เป็นหน่วยในการระบุจำนวนที่ใช้ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมและทัศนคติที่ปรากฏในเนื้อหาของสารและจัดทำเป็นสเกล (Scale) เรื่องลำดับข้อความที่แสดงความเข้มในเรื่องค่านิยมและทัศนคติในเรื่องที่มีแนวคิดหลักเดียวกัน แต่มีการใช้คำและส่วนประกอบของประโยคแตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นตัวชี้ถึงความเข้มที่แตกต่างกัน

แบบจำลองของกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาเว็บไซต์เป็นดังนี้

แบบจำลองกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา

ในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว คนในสังคมมีความจำเป็นที่จะต้องบริโภคข่าวสารมากขึ้น การสื่อสารก่อนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ตลอดจนกับสื่อเองด้วย ในส่วนของผู้รับสาร การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสังคม และในส่วนของสื่อมวลชนเอง สื่อมวลชนก็ได้ก้าวเข้าเข้ามามีบทบาทในการนำเสนอความเป็นไปในสังคม ชี้นำ และถ่ายทอดค่านิยม บรรทัดฐานต่าง ๆ หรือ กล่าวได้ว่า ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของการสังคมประภคิตอย่างเห็นได้ชัดมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมสามารถสืบทอดต่อไปได้นั่นเอง

อินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นสื่อที่มีบทบาทในหลาย ๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทย ความแพร่หลายของอินเทอร์เน็ตในยุคข้อมูลข่าวสารเป็นการตอบสนองความต้องการข้อมูลข่าวสาร และการติดต่อสื่อสารของคนในยุคโลกาภิวัตน์ แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการศึกษาว่าอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่วัยรุ่นนั้นจะเป็นสื่อที่มีบทบาทในด้านสังคมประภคหรือไม่ โดยจะศึกษาจากเว็บไซต์ในระบบเว็ลด์ไวด์เว็บซึ่งเป็นบริการในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ได้รับความนิยมสูงสุด และจากจำนวนเว็บไซต์ที่เกิดขึ้นมากมายในประเทศไทยนั้น เว็บไซต์วาไรตี้ นับเป็นเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย เว็บไซต์ประเภทดังกล่าวจะนำเสนอเนื้อหาและให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าชมซึ่งส่งผลให้เกิดการสังคมประภคหรือไม้อย่างไรนั้น แนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวถึงในบทนี้จะเป็แนวทางในการหาคำตอบให้แก่คำถามดังกล่าว

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากยังไม่มีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาสังคมประภคของเว็บไซต์เอาไว้ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาเว็บไซต์ซึ่งเป็นงานวิจัยต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหา และยังได้รวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตและสังคมประภคซึ่งเป็นงานวิจัยในประเทศไทยเพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาเว็บไซต์

Ha and James (1998) ศึกษาเรื่อง "Interactivity Reexamined: A Baseline Analysis of Early Business Web Sites" โดยให้คำจำกัดความว่า "ปฏิสัมพันธ์ (Interactivity)" เป็นระดับที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารตอบสนองความต้องการในการสื่อสารของอีกฝ่ายหนึ่ง และแบ่งปฏิสัมพันธ์ออกเป็น 5 มิติด้วยกัน ได้แก่ 1) ความสนุกสนาน (Playfulness) 2) ทางเลือก (Choice) 3) การเชื่อมต่อกัน 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Information Collection) และ 5) การสื่อสารระหว่างกัน (Reciprocal Communication)

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเว็บไซต์ธุรกิจจำนวน 110 เว็บไซต์เพื่อศึกษาโครงสร้างในเชิงปฏิสัมพันธ์ตามมิติต่าง ๆ 5 มิติดังกล่าวข้างต้น โดยเลือกศึกษาเฉพาะโฮมเพจของเว็บไซต์ ผลการวิจัยพบว่าเว็บไซต์ของธุรกิจภาคการผลิต เว็บไซต์ของธุรกิจบริการ และเว็บไซต์ของธุรกิจค้าปลีกมีความแตกต่างกันในด้านการเชื่อมต่อกัน การเก็บรวบรวมข้อมูล และการสื่อสาร

ระหว่างกัน และยังพบว่าเว็บไซต์ธุรกิจยังมีการนำเอาคุณลักษณะในด้านปฏิสัมพันธ์ของสื่อเว็บไซต์มาใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่นัก

Esrock and Leichty (1999) ศึกษาเรื่อง "Corporate World Wide Web Pages: Serving the News Media And Other Publics" ผลการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่าเว็บเพจขององค์กรธุรกิจมีจุดประสงค์เพื่อให้บริการแก่แหล่งข่าว ลูกค้า และชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์กรในด้านการเงิน แต่ยังไม่ได้มีการนำเว็บไซต์เพื่อสื่อสารกับผู้รับสารอย่างเต็มที่นัก ผลการวิจัยยังพบว่าหนึ่งในสามของเว็บไซต์ที่ศึกษาจำนวน 100 เว็บไซต์มีจุดประสงค์เพื่อสื่อสารกับผู้รับสารหลายกลุ่มและมีรูปแบบการสื่อสารแตกต่างกันออกไป เว็บไซต์ที่มีกลุ่มเป้าหมายหลายกลุ่มจะยังมีข้อมูลหลากหลายด้าน

Chan-Olmsted and Park (2000) ศึกษาเรื่อง "From On-Air to Online World: Examining The Content and Structures of Broadcast TV Stations' Web Sites" เป็นการศึกษากการใช้คุณลักษณะของเว็บไซต์ของสถานีโทรทัศน์ซึ่งสันนิษฐานว่าจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพของการใช้เว็บไซต์ทั้งในแง่ขององค์กรและผู้บริโภค การวิเคราะห์เนื้อหาเว็บไซต์ของสถานีโทรทัศน์จำนวน 300 เว็บไซต์ พบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารมีบทบาทสำคัญกับเว็บไซต์เหล่านี้ ส่วนคุณลักษณะด้านปฏิสัมพันธ์และความเป็นส่วนบุคคล (Personalization) ยังไม่ได้นำมาใช้อย่างเต็มที่ และดูเหมือนว่า เว็บไซต์ของสถานีโทรทัศน์มีแนวโน้มที่จะพัฒนาสื่อใหม่นี้โดยการรวบรวมผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมเพื่อนำเสนอในรูปแบบใหม่ซึ่งเป็นรูปแบบออนไลน์

McMillan (2000) ศึกษาเรื่อง "The Microscope and The Moving Target: The Challenge of Applying Content Analysis to the World Wide Web" วิเคราะห์งานวิจัยจำนวน 19 ชิ้นงานที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเครือข่ายเว็ลด์ไวด์เว็บ ผลการศึกษาพบว่า เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถนำมาใช้กับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเติบโตและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเนื้อหาเว็บไซต์เป็นประเด็นที่ท้าทายอย่างมาก อย่างไรก็ตาม นักวิจัยในปัจจุบันใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาในการศึกษาแนวคิดหลัก (Theme) เช่น ความหลากหลาย การทำเว็บไซต์ในเชิงพาณิชย์ และการใช้เทคโนโลยีบนเครือข่ายเว็ลด์ไวด์เว็บ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยเกี่ยวกับเว็บไซต์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ การกำหนดคำถาม/สมมติฐานในการวิจัย การสุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูล และการลงรหัสและฝึกอบรมผู้ลงรหัส การวิเคราะห์/ตีความข้อมูล

งานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของสื่ออินเทอร์เน็ต

Martin V. Olsen (1998) ศึกษาเรื่อง "How the Internet Impacts the Lives of Its Users" ผลการวิจัยเชิงสำรวจพบว่า คนส่วนใหญ่เห็นว่าการใช้อินเทอร์เน็ตมีผลด้านบวกต่อชีวิตและสังคมของผู้ใช้มากกว่าผลด้านลบ โดยพบว่าอินเทอร์เน็ตมีผลในด้านสังคมในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

- ผลการวิจัยพบว่า ความสะดวกในการใช้ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้ง่ายขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สื่ออินเทอร์เน็ตช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ช่วยทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

- อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ช่วยขยายโลกทัศน์ของบุคคล เปิดโอกาสให้บุคคลได้พบกับเพื่อนที่มีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจคล้ายคลึงกัน หากไม่มีอินเทอร์เน็ต บุคคลก็จะถูกจำกัดในกลุ่มสังคมของเพื่อน เพื่อนร่วมงาน หรือคนที่มีการติดต่อสื่อสารแบบเผชิญหน้ากันเท่านั้น ตรงกันข้าม การใช้อินเทอร์เน็ตเปิดโอกาสให้บุคคลทำความรู้จักกับคนอื่น ๆ ในทั่วทุกมุมโลก ซึ่งปัจจุบันมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่า 350 ล้านคน ดังนั้น อินเทอร์เน็ตจึงเป็นช่องทางที่ช่วยเพิ่มหรือขยายวงสังคมของบุคคล

- การใช้อินเทอร์เน็ตมีประโยชน์ต่อสังคม ในแง่การเป็นแหล่งแสดงความคิดเห็นซึ่งอาจทำได้จำกัดหากทำการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face-to-face communication) การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตทำได้หลายทาง เช่น กระดานข่าว ห้องสนทนา Instant Message, Personal Message, ICQ หรือ E-mail

- สำหรับบางคนที่รู้สึกไม่สบายใจหากต้องสื่อสารแบบเผชิญหน้า อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ทำให้ความวิตกกังวลในการสื่อสารของคนเหล่านี้ลดน้อยลง จึงมีส่วนช่วยในการเข้าสังคมของบุคคลนั่นเอง

งานวิจัยในประเทศไทย

งานวิจัยเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต

เรวดี คงสภาพกุล (2538) ศึกษาเรื่อง "การใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร" จากการศึกษาพบว่า สาขาวิชาที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับความบ่อยครั้งในการใช้ นิสิต นักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

เน็ตมากกว่านิสิตนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์และการใช้งานส่วนใหญ่ใช้งานค้นคว้าวิจัยและการคุยกับเพื่อน

เพ็ญทิพย์ จิรพินนุสรณ์ (2539) ศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมกรรมการแสวงหาข่าวสารผ่านสื่อมวลชน และอินเทอร์เน็ตของนักศึกษาและบุคลากรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ" พบว่า วัตถุประสงค์หลักในการแสวงหาข่าวสารผ่านสื่อมวลชนและอินเทอร์เน็ตของนักศึกษาและบุคลากร เป็นการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเพื่อสนองความต้องการของตน นักศึกษาและบุคลากรต้องการแสวงหาข้อมูลข่าวสารผ่านอินเทอร์เน็ตในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และบันเทิงตามลำดับ โดยบริการที่ใช้มากที่สุด ก็คือ เวิลด์ไวด์เว็บ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และถ่ายโอนแฟ้มข้อมูลประเภทซอฟต์แวร์เพื่อมาใช้งาน

ศุจิภา ดวงมณี (2539) ศึกษาเรื่อง "การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่าน World Wide Web ของสื่อมวลชนไทย" พบว่า สื่อมวลชนไทยในปัจจุบันใช้ช่องทางเวิลด์ ไวด์ เว็บ เพื่อการส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กร และเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการสื่อสารข้อมูลไปในระดับโลก โดยรูปแบบของข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนไทยที่ปรากฏบนเวิลด์ ไวด์ เว็บมีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ โดยส่วนใหญ่มีรูปแบบที่เรียบง่าย เป็นตัวหนังสือ และมีภาพประกอบมากในสื่อประเภทนิตยสาร สำหรับสื่อประเภทวิทยุ และโทรทัศน์มีการนำเสนอข้อมูลภาพเคลื่อนไหวและเสียง ซึ่งในอนาคต สื่อมวลชนไทยมีแนวโน้มที่จะใช้เวิลด์ ไวด์ เว็บ เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น ในรูปแบบที่ทันสมัยและติดตามเทคโนโลยีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ก็คำนึงถึงความสะดวกของผู้ใช้งานเป็นหลัก

องอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์ (2539) ศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมการสื่อสารผ่านระบบเวิลด์ไวด์เว็บของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร" จากการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีการใช้การสื่อสารผ่านระบบเวิลด์ไวด์เว็บที่มหาวิทยาลัยมีความสนใจเปิดรับเนื้อหาประเภทบันเทิงมากที่สุด คุณลักษณะของระบบเวิลด์ไวด์เว็บ ในเรื่องความได้เปรียบเชิงเทียบ ความซับซ้อนในการทำงานและความเข้ากันได้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสื่อสารผ่านระบบเวิลด์ไวด์เว็บอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักศึกษาที่มีความแตกต่างกันในเรื่องเพศ อายุ และความเป็นเจ้าของเครื่องคอมพิวเตอร์ มีพฤติกรรมการสื่อสารผ่านระบบเวิลด์ไวด์เว็บแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นเพศชาย นักศึกษาที่อายุน้อย นักศึกษาที่เป็นเจ้าของระบบเครือข่าย และมีคอมพิวเตอร์เป็นของตนเอง มีพฤติกรรมในการยอมรับการสื่อสารผ่านระบบเวิลด์ไวด์เว็บมากกว่า

อดิศักดิ์ อนันนัถ (2540) ศึกษา "สถานภาพของการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย" พบว่า การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ตอยู่ในช่วงเริ่มต้น โดยมีหน่วยงานที่ใช้คือ องค์กรขนาดใหญ่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนหรือบริษัทที่มีกลุ่มเป้าหมายระดับสากล และมีบริษัทต่าง ๆ เริ่มให้ความสนใจใช้มากขึ้น โดยมีศักยภาพในการขยายตัวอีกมากในอนาคต แต่ปัจจุบันยังมีข้อด้อยคือ ยังเป็นสื่อที่จำกัดกลุ่มเป้าหมายและไม่แพร่หลายในสังคมไทย และสื่ออินเทอร์เน็ตยังไม่สามารถทดแทนสื่อหลักอื่น ๆ ได้อย่างสมบูรณ์

สมคิด เลิศไพริยะประเสริฐ (2540) ศึกษา "ปัจจัยด้านโครงสร้างสังคมและทัศนคติของคนไทยที่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของของอินเทอร์เน็ต และศึกษาผลกระทบของอินเทอร์เน็ตที่มีต่อสังคมไทย พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีการตอบสนองที่เอื้ออำนวยต่อการเติบโตของอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยมากที่สุด เนื่องจากมีความจำเป็นที่จะสร้างความเท่าทันทางธุรกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่วนปัจจัยด้านโครงสร้างสังคม วัฒนธรรมยังตอบสนองอินเทอร์เน็ตแบบ "ไฟไหม้ฟาง" ส่วนปัจจัยด้านโครงสร้างการเมืองการปกครองกลับเป็นปัจจัยที่ตอบสนองอินเทอร์เน็ตได้อย่างเชิงซ้ำและเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของอินเทอร์เน็ตมากที่สุด

พรเพ็ญ พัตยากุล (2541) ศึกษา "การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารขององค์กรพัฒนาเอกชนไทยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต" ผลการวิจัยพบว่า เป้าหมายในการสื่อสารบนเว็ลด์ไวด์เว็บขององค์กรพัฒนาเอกชนแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ เป้าหมายในระดับของการเปลี่ยนแปลงทางความคิดมีมากที่สุด ในระดับต่อมาคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ให้ผู้รับสารเข้าร่วมกิจกรรมกับองค์กรที่มีลักษณะต่อเนื่อง และระดับการเปลี่ยนแปลงการกระทำมีจำนวนน้อยที่สุด โดยอาศัยกลยุทธ์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร 3 กระบวนการ คือ กลยุทธ์การทำให้ผู้รับสารสนใจเข้ามามายังเว็บไซต์ กลยุทธ์การทำให้ผู้รับสารสนใจสิ่งที่น่าสนใจอย่างต่อเนื่อง และกลยุทธ์การทำให้ผู้รับสารกลับเข้ามาชมซ้ำอีกในภายหลัง

สายชล บุณณกิจ (2541) ศึกษา "บทบาทของเว็บไซต์ไทยในกระบวนการประสานสังคม" พบว่า เว็บไซต์ไทยมีรูปแบบและลักษณะเฉพาะ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นชุดข้อมูลเดิมที่ได้มีการเผยแพร่ทางสื่อปกติอยู่แล้ว นโยบายการคัดเลือกและกำหนดวาระเนื้อหาที่มีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละองค์กร เว็บไซต์ไทยมีบทบาทในการเชื่อมโยงประสานสังคมด้วยการนำเสนอข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และมีการติดต่อสื่อสารสองทางแบบต่อเนื่องระหว่างผู้ใช้บริการกับ webmaster ทั้งยังก่อให้เกิดปรากฏการณ์ขยายฐานของสังคมด้วยการโฆษณาและประชาสัมพันธ์บนเว็บไซต์ทำให้ฐานข้อมูลสมาชิกเพิ่มขึ้น การเชื่อมโยงข้อมูลแพร่

กระจายออกไป ส่งผลด้านการตลาดให้เปิดกว้างกลายเป็นตลาดโลกาภิวัตน์ นอกจากนั้น ยังมีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอีกด้วย

งานวิจัยเกี่ยวกับสังคมประกิต

อุณาวดี คงมั่นวัฒนา (2537) ศึกษาเรื่อง "การสื่อสารและการสังคมประกิตด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" พบว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับการสังคมประกิตด้านวัฒนธรรมทางจิตใจทั้งในเรื่องของคุณธรรมเกี่ยวกับความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่การทำประโยชน์ให้กับสังคม และการที่นิสิตมีวัฒนธรรมทางจิตใจที่เห็นว่า จิตใจและวัตถุประสงค์มีความสำคัญเท่าเทียมกันนั้น ผ่านช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก โดยมีช่องทางการสื่อสารมวลชนเป็นช่องทางการสื่อสารเสริม คอยตอกย้ำ หรือสนับสนุนวัฒนธรรมทางจิตใจที่นิสิตได้รับ

วีระ พัตร์วัฒนการ (2541) ศึกษาเรื่อง "บทบาทด้านสังคมประกิตของนักร้องรายการเพลงไทยสากล" พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต (กิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น) ของนักร้องรายการเพลงไทยสากลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจในการให้ข่าวสารด้านสังคมประกิต และยังสัมพันธ์กับประเภทของข่าวสารด้านสังคมประกิตที่ให้ผ่านรายการวิทยุ และพบความสัมพันธ์เชิงบวกและเชิงลบระหว่างข่าวสารด้านสังคมประกิตกับวิธีการให้ข่าวสาร

ศศิธร อภิลิทธิ์นรินทร์ (2541) ศึกษาเรื่อง "การขัดเกลาทางสังคมผ่านรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กประเภทรายการปกิณฑกะบันเทิง" พบว่า รายการปกิณฑกะบันเทิงสำหรับเด็กได้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมกับเด็ก โดยการถ่ายทอดเนื้อหาสาระการขัดเกลาทางสังคมด้านพฤติกรรม ได้แก่ การสอนให้รู้จักบทบาททางสังคม การปลูกฝังบรรทัดฐานทางสังคมและการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ด้านสติปัญญา ได้แก่ การให้ความรู้ในเชิงวิชาการและทักษะความชำนาญ ด้านจิตใจ ได้แก่ การสอนด้านศีลธรรม การปลูกฝังคุณค่าทางสังคมและการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี